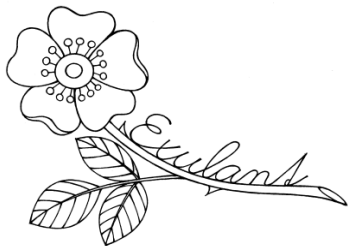

INFORMAČNÍ VĚSTNÍK č. 61 (1/2026)

zapsaného spolku

EXULANT

Vážení přátelé, milí bratři a sestry,

dovolte mi, abych Vám za nás všechny popřála, ať je nový rok plný Boží milosti, lásky a moudrosti. Ať je Kristus vaším průvodcem na každém kroku.

Dostává se Vám do ruky první věstník v tomto novém roce. Prosím, abyste při jeho čtení věnovali pozornost především pozvánce na náš pravidelný zájezd, letos bychom se vydali po stopách našich předků, kteří zamířili po válce do západních Čech. Bližší informace a organizační pokyny jsou uvedeny na jiném místě tohoto věstníku.

V tomto vydání, jak jsme slíbili minule, naleznete proslovy našich hostů v Žaclěři při odhalení pamětní desky a proslovy z dvoustého výročí založení evangelického kostela v Zelově.

Prosím, sledujte naše webové stránky, kam budeme vkládat pozvánky na naše akce.

Děkujeme Vám všem za podporu, kterou našemu spolku věnujete, moc si toho vážíme.

Kateřina Tomínová

UMĚT ZAČÍNAT ZNOVU

Někdy předtím kněz Eljašib, určený za správce komor domu našeho Boha, spřízněný s Tóbijášem, uvolnil pro něho velkou komoru, kam byly dříve dávány obětní dary, kadidlo, nádobí a desátky z obilí, moštu a čerstvého oleje, určené levitům, zpěvákům a vrátným, a obětní dávky pro kněze. Když se to vše stalo, nebyl jsem v Jeruzalémě. V třicátém druhém roce vlády babylónského krále

Artaxerxa jsem se totiž odebral ke králi. Po nějaké době jsem si vyžádal od krále propuštění.

Jak jsem přišel do Jeruzaléma, hned jsem porozuměl, jakého zla se dopustil Eljašib kvůli Tóbijášovi tím, že pro něho uvolnil komoru v nádvořích Božího domu. Velice mě to pohoršilo. Dal jsem všechny věci Tóbijášova domu vyházet z komory ven. Rozkázal jsem, aby komory vyčistily, a znovu jsem do nich dal věci Božího domu, obětní dary a kadidlo. Dozvěděl jsem se také, že levitům nebyly dávány částky, takže se všichni rozprchli ke svým polím, levité i zpěváci konající službu. Měl jsem o to spor s představenstvem a ptal jsem se: „Proč je Boží dům opuštěn?“ Shromáždil jsem levity a dosadil je na jejich místa. Nehemjáš 13,4–11

Vybral jsem, bratři a sestry, pro dnešní setkání, kdy si připomínáme 80. výročí návratu reemigrantů, biblický příběh, který souvisí s návratem z exilu.

S velikou radostí, očekáváním a nadějí přicházeli do Jeruzaléma navrátilci z exilu v Babyloně. Obnova Jeruzaléma ale postupovala pomalu. Přes dvacet let trvalo, než byl znovu postaven a vysvěcen chrám. Jeruzalém dlouho neměl hradby, které by ho chránily, což byl pro město a život v něm velký problém.

To se změnilo, když do Jeruzaléma přišel Nehemjáš. Byl osobním číšníkem perského krále Artaxerxa na jeho hradě v Šúšanu. Jeho úkolem bylo zajistit – na dvoře plném intrik – aby krále někdo neotrávil. Král mu nepochybně důvěřoval.

A tomu jistě odpovídalo Nehemjásovo ohodnocení a benefity, které měl.

Přesto si poté, co se dověděl o neutěšené situaci v Jeruzalémě, vyžádal od krále svolení, aby mohl jít do Jeruzaléma. Tam motivoval a zorganizoval lidi tak, že se během několika týdnů podařilo hradby postavit.

Byla to veliká sláva, když bylo dílo hotovo. Město bylo ohrazeno, lidé za hradbami byli v bezpečí. A nebyly to jen hradby. Všechno šlo tak dobře. Světil se den odpočinku. Byli ustanoveni kněží a zpěváci, kteří sloužili v chrámu při bohoslužbách. Pravidelně se konaly krásné bohoslužby. Lidé na chrám bohatě přispívali, takže peníze stačily na všechno, co bylo třeba. Dvanáctá kapitola Nehemjáše končí tímto happyendem.

Jenže pak přijde ještě třináctá kapitola. A v ní vlastně docela nový příběh. Když bylo vše doděláno a posvěceno, Nehemjásova mise skončila. Po dvanácti letech práce, budování a horlení viděl všechno dokončené a krásné. Mohl se zase vrátit na královský dvůr do Persie s uspokojivým pocitem z dobře vykonaného díla. Z třinácté kapitoly ale slyšíme: Od práce pro Boží království není nikdy možno odejít s uspokojením.

Uběhla nějaká doba. Není tu uvedeno jak dlouhá, pravděpodobně ale ne moc. A Boží dílo zarostlo, stejně jako zarůstá plevem zahrada, která se nepleje. Všechno zdivočelo. Chrám je opuštěný, kněží a zpěváci si šli vydělávat jinač, protože z něčeho žít museli, a za jejich práci v chrámu jim nikdo nic nedal, i když měl. Z části chrámu se stalo skladiště pronajaté Tobiašovi Amónskému, jednomu z těch, kteří se ještě nedávno snažili ze všech sil překazit obnovu Jeruzaléma.

Ze dne odpočinku se stal den práce a obchodu. Manželství s nevěřícími bylo běžnou praxí. Děti z těchto manželství nevěděly nic o Bohu, dokonce ani neuměly řeč, kterou se mluvilo v chrámu. Všechno zarostlé a zničené. Zničené bohoslužby, den Páně, manželství i vztah k Bohu. Lidé mysleli jen sami na sebe a své zájmy.

Tohle vidí Nehemjáš, když se po pár letech vrátí do Jeruzaléma. Jak hluboce pravdivý

a smutný obraz to je! Myslím, že si to dovedete představit, když pomyslíte na dům, zahradu, pole. Tolik práce to stálo, třeba na zahradce, a tak rychle to zaroste plevem.

A úplně stejné je to v duchovním životě. Co práce, úsilí, modliteb, rozhovorů. A zdá se, že všechno kvete. A přejde jen pár roků, někdy stačí jen pár měsíců, a všechno zaroste a zplání. Jako plevel na zahradce není třeba zasévat, ani duchovní plevel není třeba zasévat a pěstovat. Sám se vysemení, bujně roste a dusí vše kolem sebe. Roztržky, pomluvy, nevěra, lhostejnost, lenost, to všechno roste a bují. A vůbec není potřeba mnoho času. Možná jste něco takového zažili ve svém sboru, ve své rodině. Jak rychle se mohou věci pokazit!

Dělat duchovní práci se někdy může zdát mnohem beznadějnější než cokoli jiného. Tolik věci rychle zplání a zaroste plevem. Musíme počítat s tím, že ani my na tom nebudeme lépe než Nehemjáš.

Je zvláštní, že Nehemjásova kniha nekončí triumfem dvanácté kapitoly. Ale věřím, že přidání oné poslední kapitoly o plevu, který všechno prorostl, je dílo Ducha svatého. Protože tam zaznívá ještě něco jiného než řeč o neúspěchu, nezdaru, plevu a konci.

Mluví se tam totiž o novém začátku. Boží dělníci musejí umět začínat zase znovu. A to je poselství Ducha svatého pro každého z nás, kdo se dal do práce na Boží vinici. Pro každého z nás tady. Je potřeba začínat znova a znova.

A přesně to dělá Nehemjáš. Když se vrátil a viděl, jak všechno během chvíle, kdy byl pryč, vypadá, mohl ho popadnout vztek a mohl se hned našťavaně vrátit na královský dvůr. Mohlo ho přepadnout zoufalství a beznaděj. Mohl si říci: „Stejně to nemá cenu. Nač se budu snažit. Tolik námahy a úsilí mě to stálo – a během chvíle je to v troskách.“

Co únavy, rezignace a sklíčenosti je dnes možné vidět na Božích dělnících. Na rodičích, kteří vzdali duchovní zápas o své děti. Na prarodičích, přátelích, presbyterech, kazatelích. Tolik marné práce, bez vděčnosti, bez odezvy, všechno „v tahu“. Možná tomu

někdy podléháme i my. Nač vlastně dělat Boží dílo? Proč dělat něco tak nejistého?

Nehemiáš se vracel s očekáváním, jak to v Jeruzalémě všechno bude krásné. A najde tam trosky. Chrám sice stojí, hradby také, ale z jeho duchovního díla jsou trosky. A on si na těch troskách říká: „Nevzdám to. Znovu do toho půjdu. Znovu a zase.“

To je sláva víry. Je unavená, sklíčená, sevřená, ale jde znovu do Božího díla. Vidí jen trosky, která zbyly, ale začíná znovu. A zase zápasí. A zase bojuje. A znovu buduje. Umí zase začít znovu.

Možná si někdo z vás teď říkáte, že už jste příliš starí, abyste něco znovu začali. Pro práci na Božím díle ale člověk není nikdy moc starý. Komu je osmdesát, jistě nemůže to, co mohl ve dvaceti. Bůh ale má své místo pro každého.

Slyšel jsem příběh o jedné staré sestře, kterou oslovila výzva, aby něco dělala pro Boha. Šla za farářem a ptala se ho, co má dělat. Farář viděl starou paní a nevěděl si příliš rady. A tak jí vlastně z nouze řekl: „Modlete se, Bůh vám něco ukáže.“

A ona šla a modlila se, aby jí Bůh ukázal, co má dělat. A Bůh jí to opravdu dal poznat. Bydlela ve městě, kde byla univerzita. Šla a na nástěnky tam pověsila plakátek: Pokud se někdo cítíte osamělý a chtěl byste si popovídat se starou paní, přijďte ke mně.

Nebylo to hned, ale pak za ní přišel jeden student, cizinec. Hovořili spolu. A on přivedl další. Když pak ta sestra o několik let později zemřela, na jejím pohřbu svědčilo mnoho mladých lidí o tom, že právě díky ní našli cestu k Ježíši. I pro každého z vás má Bůh svůj úkol.

Ještě jedna námitka často padá: Vždyť na tom až tak nezáleží, jestli se zapojím zrovna já. O jednoho méně nebo více, to nehraje žádnou roli. I k tomu mám příběh. Jeden křesťan měl sen. Zdálo se mu, že zemřel a dostal se do nebe, kde stál nádherný chrám. Prohlížel si ho a obdivoval ho. Najednou si všiml, že v jedné klenbě chybí kámen. Vypadalo to trochu jako chrup bez jednoho zubu. Kazilo to celý dojem. A tak se ten křesťan

zeptal anděla, který ho prováděl: „Co je to tam za šerednou díru?“

Anděl odpověděl: „Tu mezeru jsi tam udělal ty. Bůh ti dal úkol, který jsi ty ale nesplnil, protože jsi měl pocit, že na tom nezáleží. A v Božím chrámu je teď tato díra.“ Pak se ten křesťan probudil. A pustil se do práce ve svém sboru – aby na Boží stavbě nebyla žádná nehezká díra.

Nikdo není příliš starý nebo nenadaný. Na každém záleží. Bůh má svůj úkol pro každého. A Boží dílo nikdy nekončí. Znovu a znovu musíme začínat duchovní zápas. Navzdory býlí a plevelu. Navzdory prohrám a neúspěchům. Navzdory všem troskám. Navzdory tomu, že stačí chvíle a všechno krásné zaroste plevelem.

Znovu a znovu musíme začínat duchovní zápas o vlastní duši. O duši dětí, mladých i starých lidí. Zápas o duši přátel a kamarádů, kolegů a sousedů. Znovu a znovu musíme začínat svůj zápas o naše sbory a společenství. Nevzdávejme se při pohledu na nezdary. Ti, kdo se dali do Božího díla, musejí umět začínat znova a znova a znova. S velikou nadějí, v síle, kterou dává Boží Duch.

Modlitba:

Pane, který dáváš sílu zemdleným a odvahy bezmocným, posilni a povzbuď nás, abychom vytrvali v dobrém boji víry a ve službě na tvém díle. Abychom uměli začínat znovu a znovu. Amen.

Kázání Michala Šourka na setkání ve Třech Sekerách 31. 8. 2025

ZÁJEZD 2026

Stejně jako v minulých letech plánujeme i letos zájezd na místa připomínající historii reformační, exulantskou i reemigrantskou, tentokrát to bude po západních Čechách. Termín zájezdu i jeho zaměření jsou uvedeny níže. Cena a přesná náplň však v době přípravy tohoto věstníku nebyly ještě zcela dořešeny.

Motto: „*Já sem na to, abych takové, kteří něco shlédnouti a skusiti žádají prováděl a jim, kde co jest ukazoval.*“ (JAK: Labyrint světa a ráj srdce: Všudybud provází poutníka).

Termín : 8.- 10. května 2026.

Nástupní místa: Svitavy, Litomyšl, Pardubice, Praha – Černý Most

Ubytování: klášter Teplá.

Přibližný program:

8. května: sraz v Praze na stanici metra Černý Most, odjezd v 10.30 hod. – Krakovec (zřícenina hradu, pobyt Mistra Jana Husa před odjezdem do Kostnice), Oráčov (místo působení faráře Jana Jelínka, pamětní deska), Bečov nad Teplou (zámek, relikviář sv. Maurara), Teplá;

9. května: prohlídka kláštera, Jáchymov (významné místo reformace – Johann Mathesius, Šlikové), Johanngeorgenstadt (město založené evangelickými exulanty z Čech 1654), Cheb (soudce chebský – základ pro jednání Basilejského koncilu, Valdštejnova vražda), Tři Sekery (usídlení reemigrantů, muzeum);

10. května: Bohoslužby v reemigrantském sboru v Teplé nebo v Konstantinových Lázních, Tachov (husitská bitva).

Zájemce prosíme o zaslání přihlášky do 31. 3. 2026 na e-mailovou adresu Exulanta: exulant@evangnet.cz nebo na poštovní adresu: Jungmannova 22/9, 110 00 Praha 1. Cenu zájezdu a přesný program zájemcům oznámíme, jakmile se vše vyjasní.

Kateřina Tomínová

BLAHOPŘÁNÍ

Dodatečně chceme touto formou blahopřát dvěma našim milým členkám – Světluš Pechové a Rut Nývltové k ocenění, kterých se jim v loňském roce dostalo. Sestry se narodily na Michalovce na Volyni v rodině Jana Matěje Tomeše, kazatele českého sboru Evangelické reformované církve. Všechny Tomešovy děti měly úctyhodný zvyk, vést si deníky. Ty jsou dnes neocenitelnými prameny k poznání života Čechů na Volyni, k reemigraci i novým začátkům v Československu. Obě sestry získaly pedagogické vzdělání, ale ani jedné nebylo dovoleno kvůli křesťanské víře učitelské povolání vykonávat. Jejich obdarování a služba však přinesly a stále nesou hojný užitek v jiných oblastech, a zejména v církvi. Jsme

vděční za jejich aktivní činnost i v našem spolku.

Dne 8. května 2025 obdržela sestra Drahoslava Rut Nývltová v reprezentačních prostorách pražské radnice „Pamětní list“ společnosti Post Bellum. Byly tím oceněny nejen její životní postoje, ale i současná aktivní přednášková činnost sloužící hlavně mladé generaci k poznání složité historie české menšiny v Polsku v první polovině minulého století i života reemigrantů v Československu. Sestra Nývltová k ocenění uvedla: *“... hned po převzetí Pamětního listu v rezidenci pražského primátora jsem si uvědomila, že to nepatří jen mně, ale z větší části spolku Exulant. Především toto společenství, kde se od jeho vzniku vystřídalo několik skvělých předsedů (a teď stejně skvělá předsedkyně) si zaslouží poděkování a ocenění za to, že různými způsoby udržuje paměť našich předků.”*

6. července 2025 při završení oslav stoletého jubilea evangelického kostela Mistra Jana Husi v Plzni převzala sestra Světluš Pechová z rukou náměstka synodního seniora Ondřeje Titěry „Medaili vděčnosti Českobratrské církve evangelické“. Synodní rada tak ocenila její více než pětadesátiletou obětavou službu západnímu sboru ČCE v Plzni, Západočeskému seniorátu i celé Českobratrské církvi evangelické. Sestra Pechová se zapsala do dějin sboru jako dlouholetá členka staršovstva a kurátorka, varhanice, členka pěveckého sboru a mnoha dalšími aktivitami. I v současnosti pravidelně navštěvuje staré a nemocné členy sboru a přináší jim slova útěchy i skutky praktické pomoci. Sestře Světluš dodatečně přejeme vše nejlepší i k letošnímu významnému životnímu jubileu.

Kateřina Tomínová

ŽACLÉŘ 2025

Co předcházelo

Žaclěř, přesněji řečeno hraniční přechod mezi historickými zeměmi Koruny české a Slezskem, vstoupil do exulantské historie dne 4. února 1628. Zde, na místě, co se nyní označuje jako „Růžový palouček“, se onoho rána zastavila skupina vyhnanců na cestě do

nového domova. Bylo již oněch symbolických 5 minut po dvanácté. To proto, že podle nařízení zákonného dekretu „Obnovené zřízení zemské“, svobodní obyvatelé a kněží, co odmítali konvertovat ke katolicismu, museli do 31. ledna 1628 opustit své domovy na území, na která se dekret vztahoval. Dramatická chvíle loučení je ilustrována na mnoha obrazech, kde Komenský žehná své vlasti, a loučící se poutníci ukládají do šátků hrst země, která jim bude připomínat „... tu zemi krásnou, zemi milovanou, kolébku mou i hrob můj...“ (K.H. Mácha). Mně nejvíc oslovuje obraz „Plamínek naděje“ od Alfonse Muchy z cyklu Slovanská epopej. Poutníci se vydali na cestu dlouhou 180 km do polského Lešna. Cestu urazili za pouhé čtyři dny.

V roce 2008, k 380. výročí příchodu J. A. Komenského do Lešna, hodlal spolek Exulant ve spolupráci s tímto městem a zejména Státní vyšší odbornou školu J.A. Komenského (nyní Univerzitou), uspořádat konferenci o přínosu českých pobělohorských exulantů, a zejména Komenského. Delegace spolku jela vlakem po lince: Praha, Drážďany, Zhořelec, Wrocław, Lešno. Hranice mezi Německem a Polskem vedla nástupištěm. Přestože Česká republika byla už 4 roky členem EU, německá pohraniční stráž se pokoušela současné potomky exulantů zadržet, ale protože polský vlak už pískal, nebylo v nástupu bráněno. Při jednání v Lešně se objevila nepřekonatelná překážka. Všechna historická místa spojená s Janem Amosem a Českými bratry byla v rekonstrukci.

Protože konference byla připravena, její uspořádání se realizovalo v Janských Lázních. Zde, ve světové premiéře zazněla kantáta vídeňského varhaníka a hudebního skladatele Pavla Koutníka, „Kdo tě má, má víc, než žádati umí“, na motivy z Komenského kancionálu a Labyrintu... Na závěr konference, právě na pietním Růžovém paloučku u Žaclěře, byla uspořádána ekumenická polní bohoslužba.

Zde se zrodila myšlenka pravidelného setkávání první sobotu v únoru k počtě českých pobělohorských exulantů na místě smutného

loučení, co se promění v radostné setkávání. První ročníky byly na běžkách. Dále se jich účastnili i studenti z Lešna se svými učiteli a vrcholnými představiteli. Studenti měli v té době lyžařský výcvik a cesta vedla jen přes kopec. Zakladateli této tradice byli MUDr. Josef Čáp a akad. malíř Jan Měšťan, který spolku věnoval barevnou malbu pamětního listu s výhledem na Sněžku. Tolik k historii vztahu spolku k Růžovému paloučku u Černé Vody v Žaclěři.

Růžový palouček zde u Žaclěře nese svůj název od 70. let minulého století, kdy tu byly vysázeny růže z paloučku u Morašic nedaleko Litomyšle a z Lidic. Město Žaclěř v roce 2018 realizovalo novou úpravu památného místa podle návrhu české sochařky Pauliny Skavové. Původní pomník s Komenského reliéfem od akad. sochaře Ladislava Zívra s informační deskou vysvětlující historický význam této lokality byl snesen a uložen v místním muzeu. Takto se uvolnila plocha na původním soklu. Čestný předseda spolku Exulant Mgr. Jan Bistranin přišel s myšlenkou instalovat na uvolněné místo na původním soklu informační tabuli se sdělením, že někteří potomci pobělohorských exulantů se do „země otců“ vrátili. Tabule byla doplněna slavným Komenského citátem s vírou v návrat. Rada města Žaclěř vyslovila souhlas s podmínkou, že návrh vytvoří akad. sochařka Paulina Skavová, autorka úpravy památníku Růžového paloučku. Protože všichni zúčastnění měli dobrou vůli, mohlo dojít k slavnostnímu odhalení nové pamětní desky.

Dne 17. května 2025 o 13. hodině dechový soubor Consonare, což znamená „Souznění“, českou státní hymnou otevřel slavnost.

Pozvaní hosté a domácí: Mgr. Kateřina Tominová, předsedkyně spolku Exulant; Aleš Vaníček, starosta města Žaclěř; Paulina Skavová, autorka památníku se omluvila; Mgr. Martina Pavlitová-Muchová, z odboru zmocněnce pro krajany Ministerstva zahraničí; Ewa Pospiszyl-Woźniak, z evangelického sboru v Zelově; prof. Maciej Pietrzak, emeritní rektor Univerzity JAK v Lešně;

Mgr. Miloš Krejčí, předseda Spolku Růžového paloučku (u Litomyšle); Mgr. Jan Bistranin, čestný předseda spolku Exulant; Miloš Matys, kazatel BJB ve sboru v Liberci.

Přednesené projevy a pozdravy jsou uvedeny dále.

Pamětní deska byla zahalena a vyzdobena českou státní vlajkou. Po odhalení byly položeny květy – za spolek Exulant jeho předsedkyní Kateřinou Tomínovou a za Univerzitu JAK v Lešně jejím současným prorektorem Maciejem Pietrzakem. Jako součást slavnostního setkání zazněly duchovní písně a kázáním posloužil kazatel Miloš Matys.

Jakmile odezněly oficiality, spustil se na palouček mírný deštík. Díky úkrytu pod party-stany nezmoklo připravené pohoštění ani účastníci.

Spolek Exulant děkuje paní sochařce Skavové za zpracování návrhu pamětní desky bez nároku na honorář. Dále děkuje městu Žaclěř za skvělou spolupráci při organizaci a realizaci této významné chvíle. Zajisté také za příspěvek ku zhotovení desky i pohoštění. Spolek děkuje všem svým členům i ostatním donátorům sbírky „na zdar“ realizace pamětní desky. Exulant také děkuje všem účastníkům, bez nichž by snažení postrádalo na významu i smyslu.

Text na památníku:

*„Na tebe, národe český a moravský,
vlasti milá, zapomenouti nemohu.
Věřím i já Bohu, že po přejití vichřic
hněvu, hříchy našimi na hlavy naše
uvedeného, vláda věcí tvých k tobě
se zase navrátí, ó lide český.“*

Jan Amos Komenský

Kšaft umírající matky Jednoty bratrské

Po vzniku Republiky československé se v letech 1923 – 1925 a 1945 – 1947 vrátilo do „země otců“ více než 11 000 potomků pobělohorských exulantů ze Slezska, Polska a Ukrajiny.

Josef Čáp

PŘEDNESENÉ PROSLOVY:

Mgr. Kateřina Tomínová, předsedkyně spolku Exulant

Dámy a pánové, bratři a sestry,

dovolte mi, abych Vás přivítala jménem spolku Exulant. Díky úžasné spolupráci s paní sochařkou a Městem Žaclěř, mohla vzniknout tato krásná bronzová deska, která bude umístěna zde na Růžovém paloučku. Růžový palouček připomíná českou náboženskou emigraci spojenou se jménem J. A. Komenského, nejvýznamnější osobností pobělohorského náboženského exilu.

Jakkoliv patří český náboženský exil 17. a 18. století k největším a nejtěžším, nebyl v historii našeho národa jediný. Český člověk je bytostně spjat se svou zemí, s místem, kde žili jeho předkové, kde prožil své dětství a mládí, kde založil svou rodinu, kde se mluví jeho mateřským jazykem a kde je duchovní prostor, který je mu blízký a kterému rozumí. Rozhodne-li se pro život v exilu, pak musí být ohroženy samotné základy jeho existence, ať duchovní, nebo tělesné.

Opustit vlast bývá těžký a složitý krok, přesto to je krok, který je činěn v zájmu dalšího života a jeho lepšího a svobodnějšího pokračování. Jistě pak je to velice povzbudivé a až k slzám krásné, když se poměry v původní vlasti změní, ona se rozpomene a sama nabídne prostor k životu, aby všichni, kdo jej kdysi museli hledat všude jinde, jej znovu mohli budovat tam, kde nejlépe mohou navazovat na dědictví předků.

Dnes si na tomto místě připomínáme návraty těchto lidí zpět do země otců, a to deskou, kterou za chvíli odhalíme. A jsem velice ráda, že mezi sebou máme i ty, kteří tento návrat osobně zažili.

Mgr. Martina Pavlitová-Muchová:

Vážená paní předsedkyně, vážený pane starosto, vážení hosté, szanowne państwo,

je mi ctí, že zde dnes mohu zastupovat Ministerstvo zahraničních věcí České republiky.

Jménem zvláštního zmocněnce pro kraja-ny bych Vás chtěla pozdravit na tomto slavnostním a hluboce symbolickém místě,

kde společně odhalujeme pamětní desku k 80. výročí návratu potomků pobělohorských exulantů do jejich historické vlasti. Do země, kterou jejich předkové museli opustit, ale nikdy na ni nezapomněli.

Pobělohorská emigrace, která následovala po tragické porážce českých stavů v roce 1620, byla první velkou vlnou nuceného odchodu obyvatel z českých zemí. Tisíce lidí – především z řad nekatolické inteligence, duchovenstva, učenců, řemeslníků a měšťanů – byly nuceny opustit své domovy kvůli náboženskému pronásledování a politickému útlaku. Mezi nimi byl i jeden z největších myslitelů své doby – Jan Amos Komenský.

Komenský, učitel národů, symbolizuje nejen bolest ztráty domova, ale i sílu ducha, víru v lidskost a neochvějnou touhu po vzdělání, svobodě a pravdě. Jeho dílo, šířené po celé Evropě, se stalo mostem mezi českou kulturou a světem. A právě díky takovým osobnostem se česká identita neztratila – naopak, zakořenila se v diaspoře, která po staletí uchovávala jazyk, víru i paměť národa.

Pobělohorská emigrace nebyla poslední. V dalších staletích následovaly další vlny – po roce 1848, po Mnichovu, po únoru 1948 i po srpnu 1968. Vždy, když byla svoboda v ohrožení, odcházeli ti, kteří ji nejvíce hájili – myslitelé, vědci, umělci, studenti. Země tak přicházela o svou elitu, ale zároveň se rodila diaspora, která hrála klíčovou roli v boji za svobodu.

Bez exilu by nevznikla Československá republika. Bez emigrace by nebylo silného druhého odboje. Bez hlasu svobodného světa by nebyl ani pád totality. Mnoho potomků těch, kteří kdysi odešli, se rozhodlo vrátit – obohaceni zkušenostmi, jazykem, vzděláním – aby pomáhali znovu budovat naši společnost.

Dnes si připomínáme nejen historickou křivdu, ale zejména sílu návratu. Sílu víry, že domov není jen místo, ale i závazek. Potomci exulantů, kteří se vrátili, přinesli do naší společnosti nové impulzy, nové pohledy, a především hluboké vědomí hodnot, které nesmějí být nikdy samozřejmé – svobody, vzdělanosti a lidské důstojnosti.

Děkujeme jim za to a vzdáváme hold památce těch, kteří museli odejít, ale nikdy nepřestali být součástí našeho národa.

Prof. dr hab. Maciej Pietrzak

Vážené dámy a pánové, drazí čeští přátelé, jménem rektora a celé akademické obce Akademie aplikovaných věd Jana Amose Komenského v Lešně bych vám rád upřímně poděkoval za pozvání k účasti na této mimořádné slavnosti.

Nejsme v Žacléři poprvé, ale každá návštěva je pro nás významným zážitkem. Přicházíme na místo, kde to v jistém smyslu všechno začalo. Právě odtud se Jan Amos, prchaje před pronásledováním a násilím, vydal se svými bratry do Lešna, kde byl vřele přijat. V Lešně strávil celkem 23 let, a právě zde vzniklo mnoho jeho důležitých a stále aktuálních děl.

Samozřejmě tehdy nemohl předpokládat, že o staletí později bude v tomto městě založena státní univerzita, jejímž patronem se stane a kde zůstane trvale přítomen.

Místa této jeho přítomnosti jsou:

- památník před vchodem na univerzitu, zobrazující Komenského držícího „lampu vzdělání“, symbolizující jeho přínos pro vzdělávání a výchovu,
- multifunkční auditorium s 660 místy k sezení, zvané „Aula Comeniana“,
- pamětní deska v sále Auly věnovaná 400. výročí vydání Kralické bible, darovaná našimi českými přáteli,
- moderní studentská kolej „Komenik“,
- výstavní galerie J.A.K.,
- nejvyšší univerzitní vyznamenání „Amos“,
- „Zahrada národů“ (Hortus Nationum), inspirovaná Komenského názory

Jan Amos je však také, a možná především, přítomen v myšlenkách rovnosti a bratrství, které nás vedou v naší výuce a ve výchově mladého pokolení. Díky tomu jsme otevřenou a moderní univerzitou, kde se setkávají mladí lidé různých národů, kultur a vyznání, nejen aby získali znalosti, dovednosti a odborné kompetence, ale také aby diskutovali, argumentovali, bavili se a sportovali – a tak

se dozvídali o sobě i o druhých, což – jak víme – je nejlepší „vakcínou“ proti nemocem intolerance, krajního nacionalismu a xenofobie, které bohužel stále více sužují moderní svět. Jako univerzita pod patronací uprchlíka Jana Amose Komenského takové postoje a názory rozhodně odmítáme.

Mgr. et Mgr. Ewa Pospiszyl-Woźniak

Vážené dámy a pánové, drazí přátelé,
jsme vděční, že dnes můžeme být s vámi zde v Žacléři – na místě, které má pro naši historii a identitu mimořádný význam. Dnešní slavnostní odhalení pamětní desky není pro nás jen symbolickou událostí, ale také velmi osobní záležitostí.

Kořeny naší zelovské církve sahají do dob českých protestantů, kteří byli nuceni opustit svou zem po vydání tzv. Obnoveného zřízení zemského v roce 1627. Tehdy jim bylo odebráno právo svobodně vyznávat svou víru. Nechtěli se vzdát svého přesvědčení, a tak se vydali na cestu – často do neznáma. Časem dorazili do Slezska a do Velkopolska, kde zakládali nové komunity. Po mnoha letech se jejich potomci usídlili v Zelówě, který koupili v roce 1802.

V Zelówě postavili kostel, školu, domy – a žili život, který spojoval víru, práci a paměť na předky. Naše církve tuto paměť uchovává dodnes. Ačkoliv dnes mluvíme polsky, je české dědictví stále přítomné – v dokumentech, archivech, zvycích i rodinných vzpomínkách. I dnes se během nedělních bohoslužeb čte jeden z biblických textů v češtině.

Samozřejmě, že dnes už ne všichni členové naší společnosti jsou českého původu, ale všichni chceme pamatovat na ty, kteří tuto společnost založili a utvářeli naše prostředí. Po druhé světové válce se mnoho členů naší církve vrátilo do Čech, rozhodli se začít nový život v zemi svých předků. Často to byla velmi těžká rozhodnutí a návrat býval složitější, než si představovali – Čechy se lišily od jejich představ a jazyk, kterým mluvili doma, ne vždy odpovídal současně češtině.

Bez ohledu na to, jaká rozhodnutí tehdy padla, mnoho lidí – jak v České republice, tak v Zelówě – se cítí být spojeno s oběma

vlastmi. Doufáme, že vzpomínka na tato spojení bude žít i v dalších generacích.

Již brzy, 6. července, oslavíme 200. výročí založení našeho kostela a církve. Víme, že se na tuto událost chystá mnoho lidí z České republiky, zejména ze spolku Exulant. Věříme, že to bude také příležitost společně si připomenout složitou, ale důležitou historii české emigrace.

Dnešní pamětní deska je pro nás výrazem úcty k těm, kteří museli odejít, aby zůstali věrni sobě a Bohu. Máme radost, že tento příběh je dnes zde připomínán – na půdě, ze které kdysi odešli, a která zůstává blízká našim srdcím.

Děkujeme za pozvání, za společné prožití této chvíle a za péči o paměť, která spojuje.

S úctou a vděčností, delegace Evangelické reformované církve v Zelówě.

Mgr. Jan Bistranin

Vážené dámy, vážení pánové, milí přátelé,
přišli jsme dnes na toto památné místo, kde před 386 lety překročila skupina exulantů s Janem Amosem Komenským hranice vlasti, aby se do ní už nikdy nevrátili. Učinili tak pro víru nebo, chcete-li, pro svobodu svědomí. Možná se některým z nás v mysli vybaví nějaký z obrázků „Komenský se loučí s vlastí“. Kdysi, tak před sto lety, byly takové obrázky velmi populární, byly v různých variantách tištěny a Komenský byl všeobecně ctěn. Dnes už bych si o nějaké větší známosti Komenského mezi mladou generací iluze nedělal, ale vzhledem k tomu, že je jakási jeho podobizna na dvoustovce, tak se snad přece jen o něm něco ví.

Dnes tu ale nejsme proto, abychom si připomínali Komenského, ale abychom vzpomněli na tisíce neznámých pobělohorských exulantů, kteří stejně jako Komenský museli odejít kvůli svědomí nebo, jak oni sami říkali, „z nouze o spasení“. Nikdy se o nich moc nemluvilo, a dodnes o nich česká společnost nic neví. Nejprve byli označováni za kacíře a zlotřilce, potom měli být z historické paměti vytěsněni úplně, což se vcelku podařilo. Kolik jich od roku 1620 do tolerančního

patentu v roce 1781 bylo, toho se nikdy nedopočítáme, a kolik jejich potomků žije roztroušených po celém světě, už vůbec ne.

Museli odejít kvůli svědomí, z nouze o spasení. Museli odejít, protože se jejich svědomí střetlo s vůlí tehdejších světských i náboženských mocnářů, kteří chtěli ovládat všechno, i to co si mají lidé myslet a čemu mají věřit. Svědomí jim nedovolilo podřídít se jediné vnucované pravdě, která podle jejich přesvědčení neodpovídala požadavkům Bible, svědomí je nutilo volit mezi domovem a útekem, mezi jistotou v totalitě a nejistou cizinou, mezi vírou abrahamovskou a vírou v lidské autority a instituce, mezi spásou a zatracením. Nebylo to lehké a nikdo z nich si hmotně nepolepšil. Šli ale v poslušnosti biblického slova, že se sluší víc poslouchat Boha než lidi. Poslouchati Boha více než lidí, to patřilo k zásadám české reformace od samého jejího počátku, už od Husa. A je to stále naléhavá výzva a patří k exulantskému dědictví kriticky zkoumat všechny hodnoty a správně je řadit i v dnešní době.

Nevím, jestli se letos vůbec v českém veřejném prostoru objeví připomínka významného 450. výročí přijetí České konfese, na níž se v roce 1575 shodly všechny české reformační proudy. Pobělohorskí exulanti i jejich potomci se snažili, na rozdíl od dnešní doby, návaznost na českou reformaci udržovat. Ve Slezsku je domácí obyvatelstvo nazývalo husity, oni sami sebe označovali za České bratry a první dvě své osady ve Slezsku nazvali výmluvně Husinec a Tábor. Ze slezského Střelínska a Opolska se české protestantské osady šířily dál do Polska. Vznikly Zelow, Kučov a další místa; potom dál na Volyň na Ukrajinu, a ještě dál až k Černému moři. Navazující na českou reformaci žili stále potomci exulantů v křesťanské víře, lpěli na české Bibli, udržovali si český jazyk a pěstovali vřelý, až naivně obdivný vztah k české vlasti – jakoby v tom všem rezonovalo ono „na tebe vlasti milá zapomenouti také nemohu“ jak to čteme na pamětní desce. Po vzniku samostatné Republiky československé v roce 1918 toužili mnozí potomci exulantů po návratu do „země otců“. Nebyl

tu o ně zájem. Přes podporu prezidenta Masaryka se mohlo vrátit jen 128 rodin.

Teprve v turbulentních časech po skončení 2. světové války se větší část potomků pobělohorských exulantů z této oblasti do země otců vrátila. Nedostalo se jim však žádné vstřícnosti, museli čelit mnohé diskriminaci, posměškům a ponižování a vše se ještě zhoršilo po roce 1948 ateistickým nátlakem. Romantické představy o vlasti, které kdysi měli, neslavně skončily.

Jedním z tehdejších reemigrantů byl i zelovský rodák Jan Jelínek, před válkou farář českého evangelického sboru v Kupičově na Volyňi. Do země otců se vracel jako příslušník 1. československého armádního sboru. Ve svých pamětech zmiňuje: „Náš pluk se ubíral směrem ku Praze... Další [naše] stanoviště bylo v Čáslavi. Opět všude plno květín, ponejvíce šeráků, radosti, vyptávání, hoštění. Přišel nás navštívit také herec z Národního divadla a zpíval nám árie z Prodané nevěsty.“ Tento Jan Jelínek ovšem tehdy nevěděl vůbec nic o tom, že právě odtud od Čáslavi před 200 lety jeho předek prchal pro svobodu svědomí. Teď, po dvou stoletích života v cizině, se Jelínkovi vrátili a usadili se v Oráčově u Rakovníka. Jan se vrátil ke svému duchovenskému poslání a jako farář Českobratrské církve evangelické působil mezi reemigranty. Netrvalo to však dlouho, uplynulo pár let a začal být sledován, pak byl zatčen a po třech měsících tvrdé vyšetřovací vazby skončil pro pobuřování a podvracení republiky v kriminále. A nebyl to jen on. Mohl bych vzpomenout mnoho dalších kazatelů, potomků exulantů, kteří dopadli stejně. Skoro se chce ironicky říci: Kruh se uzavřel – předkové pro svobodu svědomí utekli, potomci se vrátili, ale tady se nic nezměnilo.

Nebudu ale končit pesimisticky. Protože si tu dnes připomínáme osudy oněch neznámých pobělohorských exulantů a odhalujeme pamětní desku jejich potomkům reemigrantům – našim předkům, tak můžeme doufat, že tato všeobecně neznámá část paralelní české historie neupadne v zapomnění. Jsme velice rádi, že tu dnes jsou s námi i zástupci potomků exulantů, kteří se nerozhodli

k přesídlení do Československa a dodnes žijí v Zelově a na dalších místech v Polsku a na tuto historii nezapomínají. Jsme rádi že tu jsou s námi představitelé univerzity z Lešna, kde se také historická paměť exulantů z roku 1548 i po Bílé hoře uchovává. A děkujeme městu Žaclěř a panu starostovi Aleši Vaníčkovi nejen za možnost umístění pamětní desky, ale i za finanční příspěvek na její pořízení, děkujeme i autorce tohoto areálu paní Paulině Skavové že náš nápad a návrh do areálu zakomponovala. Sluší se poděkovat i vám kteří jste přišli, a všem, kdo přispěli k realizaci tohoto projektu.

A v duchu předků si v tuto chvíli připomeňme slova žalmisty:

Dobrořeč duše má Hospodinu a celé nitro mé jeho svatému jménu. Dobrořeč duše má Hospodinu a nezapomínej na všechna dobrodiní jeho.

V Tebe doufali otcové naši, doufali a vysvobozovals je, k Tobě volávali a spomáhals jim; v Tebe doufali a nebyli zahanbeni.

Miloš Matys, kazatel BJB

„Dobrý boj jsem bojoval, běh jsem dokončil, víru zachoval. Nyní je pro mne připraven vavřík spravedlnosti, který mi dá v onen den Pán, ten spravedlivý soudce. A nejen mně, nýbrž všem, kdo s láskou vyhlížejí Jeho příchod.“ (2. list Timoteovi 4:7-8)

Apoštol Pavel píše Timoteovi slova o dobrém boji, o dokončeném běhu, o zachování víry a o očekávání koruny spravedlnosti, kterou mu udělí Pán Ježíš Kristus, i všem těm, kdo s láskou vyhlížejí jeho, Kristův příchod!

Tato slova můžeme směle vztáhnout i na Jana Amose Komenského, pobělohorské exulanty i na jejich potomky a na nás všechny, pokud hledíme na Krista, posloucháme jeho slovo, žijeme podle něj a s láskou vyhlížíme příchod Pána Ježíše Krista.

Život v každé době přináší různé zkoušky, zápasy i bolesti. Jak v nich obstaráme? Bojujeme dobrý boj, zachováme si víru? Nevzdáváme se, ale běžíme k cíli, kterým je především plnost věčného života v Kristu a s Kristem? Jsme dobrými svědky Kristovými,

jakými byli apoštol Pavel, Jan Amos Komenský a mnozí ti, kteří museli pro zachování svobody a víry opustit pod tlakem a pronásledováním své jistoty a domovy? Neobstaráme ve zkouškách bez Krista! Slovy Komenského: „Kristus je vskutku pro naši nápravu vším, jako jím byl při našem stvoření. Jím jsme totiž všichni byli stvořeni. On nás osvěcuje, když přicházíme na tento svět. On nás přitahuje k lásce ke všemu dobrému, co kde na světě je. Od něho přijímáme životní síly, protože On je život nás všech, a mimo Krista není spásy.“

Amen.

Závěrečné požehnání slovy Komenského i slovy Písma

Buď příjemný a milý ve tváři,
vlídný a zdvořilý ve způsobech,
přívětivý a pravdomluvný ústy,
vroucí a upřímný srdcem,
miluj a tak milován budeš.

(Jan Amos Komenský)

Milost našeho Pána Ježíše Krista, a láska Boží a přítomnost Ducha svatého se všemi vámi. Amen. (2Kor 13,13)

MUSELI ČEŠTÍ EXULANTI TEPRVE V EXILU OBJEVOVAT SVOU REFORMAČNÍ TRADICI?

Poznámky ke knize Marie-Élizabeth Ducreux: Kultura - zbožnost - symbolická politika. Praha, Karolinum 2023.

Paní profesorka Ducreux je bezpochyby žena obdivuhodná pro její neobyčejné jazykové znalosti, pro její rozhled po evropské historii i pro široký záběr jejího díla, který umožňuje vítaný nadhled. Pro české dějiny je jistě výhodou také její „nezatíženost“ českou minulostí i přítomností. Knihu, která byla vydána jistě nejen k počtě paní profesorky Ducreux, nýbrž i jako významný přínos k českému dějepisectví, především k náboženským, kulturním a sociálním otázkám v 17. a 18. století, jsem si s velkým zájmem přečetla. Mnohému jsem se přiučila, avšak její pojednání nazvané „Exil a konverze: životní dráhy českých

exulantů v Berlíně v 18. století“ mne svými chybami, věcnými nesprávnostmi, a tudíž i nepříjemnými závěry zklamala. Jedná se sice o práci napsanou už v roce 1999, ale v češtině byla zveřejněna v roce 2023 a mladí historici z ní budou čerpat snad své první informace o exulantech v domnění, že jsou vzhledem k autorčině uznávané autoritě naprosto spolehlivé. Považuji za nutné ohlásit svůj nesouhlas.

Ve své stati *Exil a konverze...* vychází autorka z několika málo životopisů českých exulantů, kteří se v Berlíně připojili k obnovené Jednotě bratrské, a z několika jejich dopisů do Čech. Na základě těchto několika málo pramenů z jedné menší exulantské skupiny a na základě předpokládaných nesprávných historických dat týkajících se historie obnovené Jednoty bratrské dochází k mylným závěrům, které, jak nadpis uvádí, vztahuje na všechny české exulanty v Berlíně, tj. také na ty, kteří členy obnovené Jednoty nebyli, a nepřímo dokonce i na všechny exulanty 18. století.

Svou nesprávnou výpověď mne zarazila hned první předdeslaná věta, která zní:

„V roce 1756, dlouho poté, co opustili svou zemi, se několik set někdejších emigrantů ... rozhodlo v Berlíně vstoupit do Jednoty bratrské, kterou mezi lety 1722 až 1727 obnovil v Ochranově hrabě Mikuláš Ludvík Zinzendorf“ (s. 53). – Tak tomu však nebylo, a i starší literatura, kterou autorka ve svých poznámkách častěji uvádí, svědčí o jiném.

Češi, kteří se od roku 1724 usazovali v Großhennersdorfu, nedaleko Herrnhutu, usilovali od samého začátku stejně jako němečtí Moravané v Herrnhutu o obnovení řádů staré české Jednoty bratrské. Hennersdorfské vrchnosti, paní Jindřišce z Gersdorfu, se představili jako Čeští bratři (viz G. A. Skalský: *Z dějin české emigrace v XVIII. století*, Chotěboř 1911, s. 97nn), ale protože v Sasku neměli jinou možnost než se začlenit do luterské církve, byli s tím srozuměni. Ve svém českém luterském sboru se však chtěli organizovat podle vzoru Jednoty bratrské. Hennersdorfská vrchnost s nimi nechtěla

smlouvat (jako Zinzendorf v Herrnhutu), a proto v roce 1732 odešla většina tamějších exulantů do Berlína.

Češi v exulantské kolonii v Gerlachsheimu, která vznikla až v roce 1729, zaváděli mezi sebou hned od vzniku této kolonie pod vedením svého katechety Augustina Schulze řády podle herrnhutského vzoru a nepřáli si nic víc, než připojit se k herrnhutskému společenství, v jehož zřízení hledali obnovu staré české Jednoty bratrské. (Svědčí o tom jejich životopisy, tiskem vydaný životopis kazatele Augustina Schulze, i starší literatura, tak také Skalský ve výše uvedeném díle, s. 325nn.)

Gerlachsheim museli Češi v roce 1737 opustit, přišli do Berlína, ale i tam chtěli mezi sebou hned zavést herrnhutské řády. V Berlíně však dávala luterská konzistoř pozor, aby se tam herrnhutští bratři neusadili, což byl pro exulanty pádný důvod k opatrnému chování i vyjadřování, a to byl také důvod toho, že jim kazatel Schulz jako už ordinovaný a konzistoři podléhající luterský kazatel nemohl pomoci.

Čeští kazatelé Liberda, Schulz a Macher podepsali 25. března 1738 společné prohlášení, které mělo odvrátit od českých exulantů podezření „z herrnhutizmu“. Část exulantů se na podzim roku 1739 přesto sama organizovala podle herrnhutských řádů. Byli to především ti, kteří přišli z Gerlachsheimu. Marně však prosili Zinzendorfa o poslání sborového pracovníka z Herrnhutu, který by je ve vši tichosti duchovně vedl. V prosinci 1741 vyslala berlínská herrnhutsky orientovaná skupina spolu se stejně orientovanými českými skupinami v Lužici své zástupce do Herrnhutu, aby požádali o řádné přijetí českých skupin do bratrské církve. Po jistých rozpacích byly lužické skupiny v následujícím roce přijaty, ale berlínská skupina ne, protože Zinzendorf měl k Čechům narušený poměr (zvláště k těm v Berlíně, neboť se v roce 1732 nepohodl s kazatelem Liberdou a hennersdorfskými Čechy) a do své vznikající církve je nechtěl.

Rovněž věcně nesprávná je v té souvislosti věta: *„Přestože měl Schulz velmi blízko*

k Zinzendorfovi a s jeho ochranovskou osadou byl v úzkém kontaktu, nepřidal se k ní a založil nezávislou komunitu“ (s. 74). Schulz s Zinzendorfem sympatizoval, ale v Berlíně musel držet k Herrnhutským odstup, aby se nedostal do potíží s konzistory, a proto ani nemohl založit žádnou zvláštní komunitu. Tu si založili exulanti ve své touze splynout s herrnhutským společenstvím sami. Zinzendorf však bránil jejich přijetí do vznikající bratrské církve až do roku 1756, ačkoliv v roce 1744 jeho pozdější zeť tam přece jen směl vyslat sborového pracovníka aspoň na zkoušku.

Z výše uvedeného rovněž vyplývá neoprávněnost další výpovědi, že Češi „přijali všechna organizační pravidla Ochranovských“ v roce 1752 (s. 74). Nikoliv od roku 1752, nýbrž už v Gerlachsheimu od samého začátku a v Berlíně nejpozději od roku 1739 se skupina herrnhutských přívrženců co nejvíce snažila všechna taková „pravidla“, to jest herrnhutské sborové řády, dodržovat a od roku 1744 k tomu měla i vedením Jednoty vyslaného sborového pracovníka (což autorka sama i zaznamenala, s. 74), který na všechna ta „pravidla“, víc než přísně dbal. – V roce 1752, po smrti kazatele Schulze, se však herrnhutští kazatelé v Berlíně s Zinzendorfovým dovolením, byť ve strachu z pruských úřadů, odvážili poprvé pokřtít v bratrském sboru české dítě a od ledna 1753 vysluhovali sami Večeři Páně. Ačkoliv ještě nebyli jako samostatný sbor královskými úřady uznáni, dosáhli tak své praktické nezávislosti na luterském českém sboru.

Hrabě Zinzendorf se v té době dostal pro některé své teologické důrazy, a především pro výstrelky mládežnického hnutí v Herrnhagu do těžkostí a nutně potřeboval „kabát“ staré Jednoty bratrské (potřeboval zviditelnit potomky staré české Jednoty ve své církvi), a proto svolal moravské exulanty jako nositele bratrských tradic na „moravskou synodu“. Tentokrát nepohrdl ani Čechy, kteří poslali své kazatele a opakovaně se hlásili jako potomci staré české Jednoty s žádostí, aby byli přijati do obnovené Jednoty bratrské.

Exulanti se tedy nerozhodli teprve „dlouho poté, co opustili svou zemi vstoupit do Jednoty bratrské“, nýbrž hned po svém příchodu do exilu o to usilovali, v Berlíně se pak podle herrnhutských řádů organizovali nejpozději od roku 1739 a od roku 1744 žili fakticky jako sbor obnovené Jednoty pod řádným vedením sborových pracovníků oficiálně vysílaných z bratrské církve (což dokládá i dochovaný sborový deník), ale teprve v roce 1756 se jejich touha splnila a Zinzendorf svolil k jejich přijetí do obnovené Jednoty bratrské. (Ta fakta jsou ve starší literatuře rovněž známa.)

„Napětí“ mezi touto berlínskou exulantskou skupinou a „Ochranovem“, které autorka zmiňuje (s. 75), nikdy neexistovalo, aspoň ne ze strany exulantů. Ti vzhlíželi k Herrnhutu a hraběti Zinzendorfovi vždy s největší úctou a láskou. Zinzendorf svůj odstup k českému berlínskému sboru nezměnil ani po jeho přijetí do bratrské církve. O jeho nepřiznání se exulanti snad dozvěděli až po roce 1769 z Historie der böhmischen Emigration, kterou napsal bývalý Zinzendorfov sekretář David Cranz. – Autorka tu zaměňuje skupinu herrnhutských přívrženců (převážně gerlachsheimskou skupinu) se skupinou hennersdorfskou a odkazuje i na napětí v Herrnhutu v roce 1726. Napětí v Herrnhutu se Gerlachsheimských netýkalo a napětí mezi hennersdorfskou skupinou a Zinzendorfem bylo po roce 1732 trvalé. Hennersdorfské se snažili řády staré Jednoty bratrské uskutečnit ve svém luterském sboru.

Menší význam pro autorčiny mylné závěry má následující poněkud zmatená neoprávněná výpověď: „Královským ediktem z 29. března 1747 byl dvěma vzdorujícím skupinám přidělen kazatel z Ochranova, Zacharias Hirschel do Rixdorfu a Andreas Grassmann do Berlína“ (s. 74). – „Vzdorujícími skupinami“ nemohly být dvě části bratrského sboru v Rixdorfu a Berlíně a edikt se zcela jistě netýkal herrnhutských kazatelů. Královský edikt z 29. března 1747 se snažil porovnat exulanty v jejich vzniklých třenicích kvůli církevní orientaci, přiznával reformované i luterské straně královskou

pokladnou placené kazatele, zatímco „*neutrální strana*“, jak se herrnhutští přívrženci pro jistotu sami nazývali, se měla připojit ke které církvi chce. Obnovená Jednota bratrská však v té době teoreticky ještě žádnou církví nebyla (i když už měla svou vlastní správu), ani se tak nenazývala. Jako církev nebyla ještě nikde uznána (stalo se tak poprvé až v roce 1749 v Anglii). Herrnhutská skupina tedy neměla velký výběr, a proto byla i nadále počítána k českému luterskému sboru. Královské úřady herrnhutské kazatele zcela jistě „*nepřidělovaly*“ ani neschvalovaly. Herrnhutští pracovníci působili v Berlíně v té době ještě ilegálně. Prvním byl od roku 1744 Andreas Jäschke. V březnu 1747 se o celý sbor staral Daniel Tomáš sám, ale v květnu téhož roku se Andreas Jäschke zas vrátil a pracovali tu spolu. Zachariáš Jelínek (Hirschel) přišel do Rixdorfu až v roce 1750 a Grassmann až v roce 1752. Od roku 1755 byl na králův zásah ilegální bratrský sbor sice veřejně trpěn, ale teprve v roce 1763 byl jeho vztah k pruským úřadům urovnán.

K ambivalentnímu náboženskému disentu (s. 61nn) několik i souhlasných poznámek: V mnohých rodinách byla písmácká tradice předávána bez přerušení z generace na generaci a ve většině případů i s odkazem na českou reformační minulost, v 18. století stále častěji s odkazem na Jednotu bratrskou. V jiných rodinách došlo ke krátkému přerušení písmácké tradice (toho je velmi názorným příkladem životopis Jana Jílka). Po delším přerušení hrozilo úplné zapomenutí, ale když pak byla náhodou objevena ukrytá kniha po předcích, byla písmácká tradice obnovena. Některým exulantům bylo prvním podnětem k důkladnějšímu zamyšlení se nad svou vírou kázání katolického kněze, někdy i katolická kniha, katolická píseň nebo modlitba. Občas si zakázanou knihu pořídil někdo jen ze zvědavosti. Vedle ubývajících staré české náboženské literatury se šířila literatura tištěná v zahraničí včetně pietistických traktátů.

Lidé se vyrovnávali se svou, ať katolickou, nebo tajně písmáckou vírou, různě.

Mnozí se spokojili s katolickou povrchností a povinnostmi, někteří akceptovali katolickou víru se vši horlivostí, jiní se chtěli především přidržet Bible, a jak je tomu v každé době (!), nechyběly ani sektářské a blouznivecké skupiny. Bible byla nejdůležitějším odkazem české reformace, a proto bylo jejich čtenářů v Čechách a na Moravě snad více než v jiných zemích. A jak dokládají také životopisy exulantů, na některých místech, a to zvláště tam, kde byly dříve sbory Jednoty bratrské, se písmáci nějakým způsobem organizovali ještě i v 18. století, a z těch krajů přišlo také nejvíce exulantů do Herrnhutu i do Berlína. Některí písmáci byli ve své zakázané víře vychováni, jiní se biblické víry nejrůznějšími cestami dopracovali, a pak nacházeli oporu u tradičních písmáků. Kolik bylo kterých, toho se nedopracujeme. Všichni museli být katolíky, a s tím se po stu letech i staří písmáci nějak srovnávali, protože ve svých základech vycházela i katolická církev z biblického učení. Některí začínající čtenáři Bible se ani za nic jiného, než za katolíky nepokládali. Názorným příkladem je rodina Böhnerova z Moravského Karlova. Kdyby nebývaly vyhledávány a zabírány Bible a zakázané knihy a kdyby se byli tajní písmáci mohli beztrestně vyhýbat některým katolickým obřadům (kamenem úrazu byl v té době zvláště vzkvétající mariánský kult), sotva by po přehnutí se prvních vichřic po Bílé Hoře docházelo k pozoruhodné náboženské emigraci, i vzdor tomu, že mnozí písmáci (zvláště ve východních Čechách, na jižní a severní Moravě) se drželi bratrské tradice, přáli si obnovení Jednoty bratrské a toužebně čekali na lepší svobodné časy. Donucování a tresty byly příčinou neúnosné rozpolcenosti, špatného svědomí a emigrace.

Mnozí se dostali do exilu jen proto, že uprchli z vězení, kde seděli měsíce i roky pro svou nedovolenou víru. Po útěku z vězení jim nic jiného než exil nezbývalo. Mladí lidé, kteří si v Čechách a na Moravě na nezbytnou přetvářku ve vlastní zodpovědnosti teprve museli zvykat, toužili po svobodě v evangelické zemi, kterou si idealizovali, a zprávy

o českých exulantských sborech je pochopitelně lákaly.

Podle toho, jak se čeští exulanti v Lužici, Berlíně a ve Slezsku projevovali, musím po mnohaletém studiu docházet k závěru, že naprostá většina tradičních písmáků náboženskou minulost českého národa aspoň zhruba znala. Ti, kteří se písmáctví dopracovali sami, nacházeli kontakt k písmákům s rodinnou tradicí a u nich se přiučili i kousku české reformační historie, takže i je už v Čechách zaměstnávala vyprávění o Husovi, husitech a Jednotě bratrské.

Za luterány se čeští písmáci zpravidla nepovažovali, ale luterské kazatele, kteří jim v exilu vykládali Písmo, vděčně akceptovali a nechali se jimi ochotně přijímat do luterské církve. Tak tomu bylo také v Großenersdorfu, i když si při bohoslužbách v luterském kostele zakrývali zdobený oltář plátnem a stále znovu opakovali svou touhu po lámání chleba a sborových řádech podobných staré Jednotě bratrské. Kazatel Liberda jim rozuměl a později v Berlíně jim pro lámání chleba vymohl královské privilegium. Kostel v Berlíně měli bez ozdob a sborové řády si zaváděli, jak mohli a uměli. U toho by bylo zůstalo. Avšak Liberda zemřel, jeho nástupce se provinil manželskou nevěrou a z Berlína zmizel. Kazatele Machera, který haněl lámání chleba, exulanti nechtěli a jiný kandidát nebyl. Polovina sboru se proto odhodlala přijmout kazatele z polské Jednoty bratrské, ale tím se musela připojit k reformované církvi. Druhá polovina sboru to však považovala za zpronevěření se Liberdovu odkazu a luterské církvi, na kterou si berlínští exulanti za přiznaných jim zvláštních podmínek už všichni zvykli.

Pokud jde o založení Herrnhutu a vznik obnovené Jednoty bratrské, staví autorka na výpovědi Zinzendorfova sekretáře Davida Cranze z roku 1757 a z toho o zakladatelích Herrnhutu usuzuje: „*Jeho [Davidovi] druhové odešli z městečka [Fulneku?], v kterém o století dříve byl jeden z nejvýznamnějších moravských sborů Jednoty bratrské, jemuž Komenský věnoval katechismus. Přesto si nebyli vědomi vazby na tuto původní církev*

vzešlou z husitství. Pro budoucnost Ochranova byl rozhodující příchod pěti nových osadníků v roce 1724.“ (s. 62). Tak to chtěl vidět z jistých důvodů Zinzendorf, ale tak tomu nebylo; prameny svědčí o jiném a sám David Cranz ve svých dějinách obnovené Jednoty bratrské vydaných v roce 1771 zakladatelům Herrnhutu, kteří přišli ze Žiliny, jejich bratrské kořeny a bratrskou tradici už neupíral. Zakladatelé Herrnhutu, Augustin Neisser a jeho bratři, stejně jako i později přišlí exulanti ze severní Moravy, si byli velmi dobře vědomi svých rodinných vazeb na starou Jednotu bratrskou, což byl Zinzendorfov problém už před příchodem oněch pěti mladých mužů ze Suchdolu.

Na str. 76 se autorka vrací ke své na začátku vyslovené chybné výpovědi, že se Češi teprve v roce 1756 rozhodli připojit se k obnovené Jednotě, a z toho usuzuje:

„*Poté, co si bratři z Rixdorfu a Berlína takto zvolili své zakotvení, mohli vytvářet jednotný, přímý a zjednodušený výklad své historie i historie svých duchovních kořenů ... Zde je třeba zdůraznit, že všechny texty, které z původní Jednoty bratrské 16. století učinily jediný vzor pro nauku, postoje a výroky emigrantů, vznikly až po zkušenostech s exilem ve Slezsku a Prusku v druhé polovině nebo na konci 18. století. Naopak dopisy z Čermné a Heřmanic neobsahují žádné aluze na staré bratry a své příjemce odkazují na rozjímání nad Písmem a na soudobé pietistické písně...*“

V Čechách v 18. století pochopitelně nebylo radno veřejně mluvit či psát o Jednotě bratrské. V korespondenci exulantů s příbuznými a přáteli stál na prvním místě povzbuzující a misijní záměr. Jednotu bratrskou jako svůj vzor mohli Češi a Moravané uplatňovat pouze v exilu, a tak také činili od samého začátku, to prameny dostatečně dokládají. „*...texty, které z původní Jednoty bratrské 16. století učinily jediný vzor,*“ autorka snad miní exulantské životopisy. Psát životopisy se stalo v obnovené Jednotě bratrské zvykem až koncem čtyřicátých let, byly psány většinou až na konci života, a proto většina

exulantských životopisů byla napsána až po roce 1750. Ale je dostatek i jiných pramenů ze starší doby, které staví Jednotu bratrskou jako vzor.

Moravští exulanti si s sebou do Herrnhutu přinesli několik svých bratrských zpěvníků a katechismů a kvůli jejich aspoň soukromému užívání byli ochotni i Herrnhut opustit. Od samých začátků si přáli zřízení laických úřadů ve sboru, jak o nich věděli ze své tradice. Zinzendorf, který zcela jistě neměl v úmyslu obnovovat českou Jednotu bratrskou, musel hledat společnou cestu. Na přání exulantů byl v roce 1727 donucen přečíst si Komenského knihu *Historia Fratrum Bohemorum* a porovnat ji se vznikajícími herrnhutskými řády. Moravané měli poměrně dobrou povědomost o řádech Jednoty bratrské, a proto nebyli se všemi hraběcími představami o vznikajícím společenství spokojeni. Zinzendorf se toho úkolu zhostil po svém způsobu, dokázal Komenského knihu se svými představami porovnat a vysvětlit. Hrabě musel Moravanům v lecčems povolit, ale jeho charismatická osobnost získala nakonec v bratrské církvi určující vliv. Tolik lze i ze starší literatury vyčíst.

„*Výklad své historie i historie svých duchovních kořenů*“ byt’ „*zjednodušený*“ si exulanti přinesli s sebou z Čech a Moravy, což je činilo v luterské církvi poněkud neskladné. Po stu letech protireformace a záměrného ničení bratrských knih si jich z Čech a Moravy mnoho s sebou přinést nemohli, nehledě na to, že cestovat se zakázanými knihami bylo nebezpečné. Avšak bratrské knihy mezi exulanty (i v Berlíně) byly opisovány a vyhledávány. Jak se můžeme dočíst ve sborovém deníku berlínsko-rixdorfského bratrského sboru, čeští pomocníci herrnhutských kazatelů („Nationalhelfer“) rádi připomínali ve svých proslovech českou historii. Zinzendorf, který český berlínský sbor ignoroval a nikdy ho nenavštívil, avšak dostával o něm nejpozději od roku 1744 pravidelné zprávy, si „traktování české historie“ nepřál. Především o husitech nechtěl Zinzendorf nic slyšet. Po roce 1756 byly vzpomínky na výročí založení staré Jednoty bratrské zas

přijatelné a po Zinzendorfově smrti vzpomínek na českou historii znovu rychle přibývalo (byť už jen na čas, protože staří exulanti vymírali a noví přicházeli zřídka; emigrace z Čech směřovala v té době do Slezska). Exulant Václav Toužil vydal v roce 1757 na své náklady několik spisů Komenského.

Exulanti, kteří přišli v roce 1742 do slezského Münsterbergu, zůstali brzy bez kazatele, odkázáni sami na sebe. Když psali vratislavské komoře své žádosti, označovali se za „české bratry“. Nikdo jim to „nepodsouval“ (s. 59), protože slezské úřady je nazývaly husity a později Blanický se z jistých důvodů také raději dovolával husitů. Exulanti se ochotně nechali nazývat i husity, občas se sami tak nazvali, ale na to, že jsou „českými bratry“ nezapomínali a ještě v roce 1803, když jejich potomci spolu s posledními exulanty zakládali kolonii Zelov v Polsku, nechali se zapsat do knihy hypoték jako „čeští bratři“.

Čeští exulanti ve slezských Domaslavicích, kteří se nemohli srovnat ve všem s luterskou církví, se v roce 1743 vypravili do Lešna, aby tam byla posouzena jejich víra a aby jim bylo potvrzeno, že nejsou sektáři. Lešenský senior Sitkovius napsal ve své zprávě: „My jsme s nimi důkladně hovořili a uznali jsme, že jsou skutečnými potomky českých bratří. Měli také s sebou český překlad církevního řádu, který Komenský vydal v latině“.

V listopadu 1748, když luterský sbor v Münsterbergu psal svůj sborový řád, orientoval se výslovně podle „Confessi Bratrské Jednoty“, i když zároveň ujišťoval, že se proto nechce od luterské církve „odměšovati“.

Bratrskou tradici tedy nemuseli exulanti „objevovat“ až v exilu a nikdo jim ji také nemusel „podsouvat“. Byla mezi nimi živá už v Čechách, i když zdaleka ne všichni, kteří to tvrdili, byli potomky českých bratří. (O tom, proč se dostala do popředí tradice Jednoty bratrské, jsem napsala v knize *Více sluší poslouchati Boha než lidí*, s. 307n.). V Čechách, kde bylo nebezpečné dovolávat se už jen Bible, nebylo radno psát nebo mluvit o Jednotě bratrské, ale mluvilo se o ní

hned po vydání tolerančního patentu při přihláškách do evangelických církví.

U poměrně malé skupiny exulantů je možné mluvit o „*druhé konverzi*“ (s. 81). Zinzendorf to sice chtěl vidět tak, že ke skutečné (první a jediné) konverzi Moravanů došlo až jeho zásluhou v Herrnhutu. Moravane se však při vši své úctě a velké lásce k hraběti proti takovému výkladu důrazně bránili ještě i na moravské synodě v roce 1756. I když připouštěli, že se u Zinzendorfa naučili leccos vidět jinak, trvali na tom, že své obrácení prožili už na Moravě, a proto přišli. Avšak pro ty, kteří přišli do Herrnhutu až po vzniku herrnhutských řádů, předpokládalo přijetí do sboru, a zvláště v druhém stupni připuštění k Večeři Páně, čerstvý emocionální prožitek pokání podle pietistického vzoru, kterýžto proces bývá v životopisech podrobně popisován. To by se dalo nazvat „*druhou konverzi*“, ke které exulanty sice nikdo přímo nenutil, ale nutila je k tomu jejich touha stát se opravdovějšími křesťany, jak o tom v Herrnhutu slyšeli, i touha po připuštění k Večeři Páně. Takové zkušenosti, s nimiž někteří exulanti nemálo bojovali, jejich způsob zbožnosti pochopitelně pozměňovaly.

V luterské církvi bylo pro exulanty (vyrůstající v katolické církvi) předpokladem pro přijetí církve a první připuštění k Večeři Páně pouze absolvování náboženského vyučování. V luterských sborech o druhé konverzi tak všeobecně mluvit nelze. Působení pietistických kazatelů sice nezůstávalo bez vlivu, ale exulanti tu nebyli vystaveni nepřímému nátlaku o svých citových prožitcích mluvit. Mnozí exulanti byli však už v Čechách a na Moravě silně ovlivněni pietistickou literaturou; jiní (snad jen malá menšina) zachovávali i v exilu jistý odstup k pietistickému učení. Do reformované církve vpluli exulanti v Berlíně pouze volbou kazatele, jen nově z Čech přicházející byli snad před připuštěním k Večeři Páně vyučováni. V Münsterbergu na osobní přijímání do evangelických církví nebyl čas. Exulantský sbor byl považován zkrátka za luterský kvůli Liberdovi a také proto, že vratislavské

konzistoři to tak bylo nejmilejší. Volbou reformovaného kazatele byla později většina exulantů přiřazena k reformované církvi. Výrazným znakem exulantů ve všech třech církvích bylo vedle touhy po bratrských řádech i lpění na biblické argumentaci.

Většina českých exulantů se s obnovenou Jednotou vzdor jejímu lákavému názvu srovnat nemohla. Při všech úvahách o konverzi, druhé konverzi a „*tradici dávné, autochtonní náboženské odlišnosti*“ (s. 82) českých exulantů nelze vycházet pouze z několika životopisů a několika dopisů jedné jejich malé skupiny, která se připojila k obnovené Jednotě bratrské a prošla zvláštními vlivy a zvláštním vývojem. Pokud životopisy exulantů popisují poměry v Čechách a zkušenosti při výslechu i ve vězení, to lze zevšeobecňovat, protože zhruba tak se dařilo všem podezřelým z kacířství. Avšak zkušenosti a proměny menšiny exulantů v jedné malé církvi (obnovené Jednotě bratrské) zevšeobecňovat nelze, protože ty prodělala jen malá část exulantů.

I při omezení výzkumu jen na Berlín by bylo pro všeobecnější výpovědi a závěry nezbytné vzít v úvahu i ostatní tam v té době žijící exulanty, kteří představovali většinu. V době hledání církevní orientace vznikly v Berlíně v roce 1747 sice tři exulantské sbory, ale všechny tři trvaly důrazně na své české bratrské tradici a všechny tři zaváděly v rámci svých možností „*řády Jednoty bratrské*“, které se vyznačovaly důrazem na instituci nejen bratří nýbrž i sester starších, několika dalšími laickými spolupracovníky a spolupracovnicemi ve sboru a zvláštní pastýřskou péčí pro skupiny podle rodinného stavu.

Čeští exulanti v Berlíně (ani jinde) v obnovené Jednotě (ani mimo ni) zcela jistě nepotřebovali „*vliv praktik Ochranovských*“ (s. 82) k tomu, aby „*si opět přisvojili tradici dávné, autochtonní náboženské odlišnosti*“, aby si ji „*bud' oživovali nebo znovu objevovali*“. Vidím to naopak: Svou českou reformační tradici si exulanti přinesli s sebou. Její „*odlišnost*“ jim ztěžovala včlenění do luterské církve, a proto také nikdo v Sasku ani ve Slezsku nemohl mít zájem na tom, aby

byli exulanti na jejich bratrské tradice upozorňováni. Ty nebyly v luterské církvi vítány. Ani Zinzendorfa bratrská tradice nezajímala a bránil se jí. Ale exulanty ztratit nechtěl, a když se pak dozvěděl, že stará Jednota bratrská měla v Evropě v 16. století i u luteránů dobré jméno, odvážil se dovolávat pro své Moravany jejich tradice (herrnhutské společenství však nemělo mít žádné jméno).

Následující větě snad dobře nerozumím, i když se dovolává mé knížečky Z nouze o spasení: „*Když se jim [exulantům] podařilo úspěšně usadit v Sasku, Slezsku nebo Prusku, byli jim přidělováni predikanti ... Tito duchovní jim přisuzovali obraz hrdinů za víru, lidí osvícených Duchem Svatým, ale v každodenním styku o nich mluvili jako o nevzdělancích, separatistech, sektářích a podněcovatelích ke sváru. V tomto duchu pak žili spolu s lidmi, kteří vůči nim projevovali odstup a nepřátelství, což zřejmě nevylučovalo ambivalentní závislost*“ (s. 59).

Snad je to nepochopení širších souvislostí a nepřipustné zevšeobecnování ojedinělých výpovědí. Kazatelé nebyli českým sborům přidělováni (s výjimkou Großhennersdorfu), české sbory si je směly volit. Nevím, který kazatel by měl ke svému exulantskému sboru tak rozpolcený a neupřímný postoj, exulanty za jejich zády tak pomlouval a žil s nimi v „ambivalentní závislosti“. Tvrdě se dokázal někdy vyjadřovat jen Zinzendorf, který z jistých důvodů žil v neustálém napětí vůči „starým Moravanům“, ale to byl jeho temperament. Své někdy i nesmyslné nehoráznosti však vyslovoval veřejně a sám si často protiřečil. Kazatel Macher se nedobře vyjadřoval o požadavku lámání chleba, jak si exulanti stěžovali, vzájemný poměr nebyl nejlepší, exulanti se s ním přeli i kvůli přehánění kázně mezi školními dětmi, avšak v jeho deníku ani v jeho dopisech jsem nenašla žádné ponižování exulantů.

Všichni kazatelé vyslovovali své uznání a obdiv, protože znali touhu exulantů po spasení i vysokou cenu, kterou zaplatili za svou víru i za své rozhodnutí k emigraci (následků té vysoké ceny byli sami očividnými svědky). Obdivovali exulanty i pro jejich

biblické znalosti a pro nenasytnou touhu poslouchat biblické výklady. Samozřejmě přiznávali jednoduchost i ngramotnost mnohých. Nad takovou jednoduchostí se mohli i pousmát (tak Blanický, když líčí návštěvu několika prostých exulantů u reformovaného kazatele ve Vratislavi, u něhož se chtěli ujistit o biblické oprávněnosti svého požadavku lámání chleba), ale tu nešlo o výsměch ani o ponižování. V tom velkém množství exulantů 18. století se našla jen jedna jediná (!) malá sekta ve Slezsku (celkem zhruba 20 osob, většinou z rodiny Hejcmannovy), s níž se Blanický setkal a o níž napsal. Blanický považoval ovšem za sektáře i Zinzendorfa a jeho obnovenou Jednotu, jejíž agitátoři mu práci ve sboru ztěžovali.

Exulanti to neměli se svými kazateli lehké. Ti, s nimiž si zvláště dobře rozuměli (Liberda, Vaněk a později i Pakosta), jim brzy zemřeli. Nedostatek česky mluvících luterských kazatelů měl za následek, že si v Münsterbergu zvolili zkrátka kazatele, který se ve své víře s nimi srovnával, a navíc znal i českou reformační historii. Že nebyl luteránem, většině nevadilo. O reformované církvi slyšeli sice leccos nedobrého, ale Blanický je přesvědčil, že jsou to jen pomluvy a většina se s tím spokojila, avšak někteří u své nedůvěry zůstali, a proto byli ochotni přijmout raději z Berlína uprchlého kazatele Pintzgera, který pak začal proti Blanickému brojit a obě skupiny se začaly hádat o svou modlitebnu a králem slíbený plat kazatele. V Berlíně po zmizení Pintzgera byl jediným kandidátem pro český luterský sbor Macher, s nímž si Češi nerozuměli a proto se velká část sboru rozhodla povolat kazatele z polské Jednoty bratrské v domněnku, že ten bude jejich bratrským tradicím nejlépe rozumět. Avšak když jeho zvolením měli být přiřazeni k reformované církvi, vyvstaly stejné problémy jako v Münsterbergu.

V nesnadné církevní orientaci došlo v Berlíně i v Münsterbergu k hádkám, které však nebyly důsledkem zásadních věroučných rozdílů ani zvláštní hádavosti exulantů. Nešlo o věroučné hádky (i lámání chleba požadoval český luterský sbor stejně jako

reformovaný), nýbrž o církevní orientaci v době nedostatku českých luterských kazatelů. Češi nemohli zůstat „českými bratry“ a kvůli přijatelnému kazateli se museli rozhodovat mezi dvěma církvemi, které neznali. Ve vzniklých berlínských sborech se nakonec, žel, hádali dlouhá léta soukromě i veřejně především jejich kazatelé Macher a Elsner, a sbory do svých hádek zatahovali, zatímco herrnhutská skupina si tiše žila ve stínu luterského sboru, k němuž oficiálně patřila, ale jeho kazatele v lásce neměla. Teprve působení mírumilovného luterského kazatele Pakosty všechny tři skupiny zas usmířilo.

Pokud jde o kazatele Blanického, o jeho otci víme jen tolik, že patřil k reformované církvi a brzy zemřel. V klášteře tedy nebyl „několik let ubytovaný“ jeho otec (s. 62), nýbrž pobyl tam krátký čas (snad po zranění ve vojenské službě) „jako host“ osmnáctiletý Václav Blanický sám; ten se pak necelé tři roky zdržoval v Berlíně, než odešel na studia. Blanický pocházel z vyšší společenské vrstvy, nepatřil k pietistům, přesto mu prostí a pietismem ovlivnění čeští exulanti přirostli k srdci a u toho zůstalo i po jeho odchodu z Husince, vzdor tomu, že mu Husinečtí velmi ublížili (na čemž nesl nemalou vinu berlínský kazatel Elsner). Blanický se snažil napsat objektivní historii ve Slezsku usazených „husitů“ včetně negativních jevů, jako byly hádky (dokonce i jedna bitka) a několik sektářů, s nimiž se setkal. O Jednotě bratrské mluvil nerad nejen kvůli Zinzendorfovi, nýbrž i proto, že slezské úřady si se třemi Jednotami bratrskými, polskou, herrnhutskou a starou českou nevěděly rady. Jeho odpor k oněm několika sektářům a i herrnhutským bratrům byl lidský. Avšak v jeho práci ani v jeho dopisech jsem nenašla žádné pohrdání, ani nepřátelství vůči exulantům.

Exulanti v 18. století přicházeli, jak známo, z venkova. Nebyli vzdělaní, ale byli lidé mysliví, a ti, kteří uměli číst, byli v náboženské literatuře sečtělí. Někteří z mladších měli dokonce dobré vzdělání, které si přinesli z jezuitských škol. (Otcové podezřelí z kacířství posílali své synky na čas do jezuitských škol, aby od sebe odvrátili podezření.)

Exulanti nebyli lidé dokonalí, v jejich sborech to vypadalo – jako mezi lidmi. Někdy se tomu sami divili, jak v jistých situacích selhali a na Boží přikázání zapomněli. V úvahu je třeba brát i to, že ne zcela všichni exulanti vynikali svou zbožností. Někteří muži emigrovali jen kvůli svým ženám a obráceně, a také dospívající děti šly někdy do emigrace jen proto, že nechtěly ztratit rodiče. Není vyloučeno se mezi nimi našel i někdo, kdo slyšel o Husovi, husitech a Jednotě bratrské teprve v exilu.

Měla bych ještě řádku dalších připomínek, avšak výše uvedené považuji za nejdůležitější. Nakonec musím také přiznat, že jedna chyba na str. 60, pozn. 21 se do této stati dostala mou vinou, za to se omlouvám. V knížečce Z nouze o spasení (katalog k výstavě) došlo záměnou jednoho čísla k nesprávnému odkazu na archiv. Rukopis Blanického: *Geschichte der in Schlesien etablierten Hußiten* se nachází v Zentralbibliothek Zürich, sig. Msc S 294.

Edita Štěříková

(Tento text je upravená verze dopisu autorky, odeslaného redakci časopisu Dějiny a současnost, v němž v roce 2023 vyšla recenze knihy prof. Ducreaux. Redakce nepovažovala za potřebné na připomínky E.Štěříkové vůbec reagovat).

ZELÓW 2025

V červenci do Zelówa na oslavu kostela

V pátek 4. 7. 2025 jsme se potkali v Pardubicích na hlavním vlakovém nádraží. Naše cesta vedla do Polska, do našeho Zelówa, kde se slavilo 200 let od vysvěcení evangelického kostela.

Autobus, od firmy Hnát – Bus, s.r.o., byl plný a bylo moc milé vidět všechny ty tváře po roce, jak s úsměvem sedí v autobuse a těší se na celý víkend. Po několika hodinách jsme se přiblížili k Zelówu, a bylo vidět, jak každý posedává a dívá se z okna, aby viděl, co navíc. Zastavili jsme na parkovišti u kostela, přivítali se s místními a vysadili ty, kteří byli ubytováni u svých příbuzných. My ostatní jsme pokračovali do cca 30 km vzdáleného hotelu Hades ve Zduńskiej Woli. Ubytovali

jsme se a šli na večeři. Hotel byl k dispozici jen nám, bylo to úžasné a starali se o nás jako o vlastní.

V sobotu, po vydatné snídani, jsme se vrátili do Zelowa, kde v 10 hodin bylo zahájení samotné slavnosti. Po proslovech následovaly dvě přednášky, jedna s názvem „České osidlování v Zelowě“ a druhá „Historie bývalých obyvatel Zelowa očima antropoložky“. Po skončení přednášek nás Wiera Pospiszyl provedla po kostele, vše ukázala, představila, vysvětlila. Místní ženy pro nás uvařily dobrou polévku, kterou jsme si snědli venku pod stanem. Pak jsme se všichni vydali na prohlídku města. Bylo takové vedro, že jsme se museli ovlažit pod sprchou, která byla umístěná na náměstí. Trochu nás to osvěžilo a mohli jsme pokračovat do Českého klubu, kde jsme poseděli u kávy a zákusků. Následoval výlet na místní hřbitov, kde každý z nás hledal, místa, kde leží jeho příbuzní a známí. Před opuštěním hřbitova jsme se chytli za ruce a modlili se. Poté jsme se vrátili na faru a zpívali, povídali si a vzpomínali při českém dokumentu na starý dobrý Zelów a lidi, kteří tam působili, a už nejsou. Ani se nám nechtělo odjet, ale museli jsme na večeři, kterou pro nás hotel připravil. S plným žaludkem a myšlenkami v hlavě z celého dne odešel každý z nás na pokoj relaxovat.

V neděli po snídani jsme se rozloučili s hotelem a vydali se na bohoslužby do kostela v Zelowě. Součástí byl i minikoncert „Zelowskiech dzwonků“. Po skončení bohoslužeb jsme se všichni přesunuli k Husovu kameni před kostel, a protože bylo 6. července, kdy si připomínáme smrt mistra Jana Husa, položili jsme tam květiny a zazpívali píseň „Jezu Kriste, štědrý kněže“.

Po společném obědě jsme se rozloučili a vydali se zpět domů. Prožili jsme společně se zelowskými pozhnaný víkend, a když řeknu, že se nám nechtělo odjíždět, myslím, že hovořím za všechny.

Uteklo to jako voda a už teď se těšíme na nový zájezd v roce 2026 tentokrát po vlastech českých.

Kateřina Tomínová

Pozdrav Mgr. Kateřiny Tomínové v zelóvském kostele

Bratři a sestry, dovolte mi, abych Vás pozdravila jménem spolku Exulant. Jsme moc rádi, že si toto velké výročí můžeme připomínat s Vámi. Pojí nás minulost, naši předci, kteří stavěli toto město. Kolik zdejších budov pamatuje počátky Zelówa? Kolik jich je už pryč, ustoupily času. Ale je tu jedna, která je pamětníkem, a to je zdejší reformovaný kostel. Na stavbě kostela se podíleli všichni, kteří zde bydleli, a nejen ti. Jak napsal ve své knize Návrat domů Vlastimil Pospíšil: *„Tento kostel patří a bude dlouho patřit do pokladnice českého náboženského exilu. Dodnes je „majákem lodím,“ hledajícím pevný přístav, i „ztroskotancům“ na širém moři dnešního neklidného a rozbouřeného světa, kteří vyhlíží břeh jistoty a naděje a chtějí trvale a bezpečně zakotvit. Přes „maják“ se přehnaly velké bouře, vlny se zvedaly, „maják“ však byl postaven na „skále“, odolal vichřicím prudkého hněvu. Z tohoto „majáku“ nejenom že dnes září z oken elektrické světlo do tmavé noci Zelowa, ale především Světlo Slova Božího, jehož záře proniká daleko za jeho hranice. Je to Světlo, které rozzáří i tu nejtemnější moc temnoty. Toto Světlo nemůže pohltit žádná tma. Nelze ho spoutat, postavit mu hráz. Kéž to Světlo září i v nás“.*

Letos je to už 200 let. Ti, kteří stáli u zrodu tohoto kostela, nás už předešli do toho pravého domova. Uvědomujeme si, že celá historie a minulost našich předků má pro nás velký význam. Že jsme jí i my poznamenáni. Jejich život, národní cítění a oddanost ve víře je nám příkladem a pobídkou k věrnosti a obětavosti a závazkem k následování.

O to větší radost člověk má, když se k odkazu našich předků začnou přidávat mladí, děti, protože oni jsou tou novou solí a novým světlem.

Preji tomuto sboru dostatek soli a světla, aby mohl pokračovat dál, aby se odkaz Vašich a našich předků neztratil a byl živý i nadále.

Kázání biskupa Evangelické reformované církve v Polsku Semka Korozy:

Biblický text:

Děkuji našemu Pánu, který mi dal sílu, Kristu Ježíši, že mě uznal za spolehlivého a určil ke své službě, ačkoli jsem byl předtím rouhač, pronásledovatel a násilník. A přece jsem došel slitování, protože jsem ve své nevěře nevěděl, co dělám. A milost našeho Pána se nadmíru rozhojnila a s ní víra i láska v Kristu Ježíši. Věrohodné je to slovo a zaslouží si plného přijetí: Kristus Ježíš přišel na svět, aby zachránil hříšníky. Já k nim patřím na prvním místě, avšak došel jsem slitování, aby Ježíš Kristus právě na mně ukázal všechnu svou shovívavost jako příklad pro ty, kteří v něho uvěří, a tak dosáhnou věčného života. Králi věků, nepomíjejícímu, neviditelnému, jedinému Bohu buď čest a sláva na věky věků. Amen. (1Tim 1,12-17)

Scházíme se dnes k připomenutí dvou událostí. Ta první je o životě, o zrození. Jsme tu, abychom se radovali z krásného výročí – dvou set let existence Evangelické reformované farnosti v Zelově. Druhá je o smrti, o usmrcení člověka, který svou vírou inspiroval vznik hnutí, jež nakonec přivedlo k životu i náš zelóvský sbor – o smrti mistra Jana Husa, který byl upálen během koncilu v Kostnici dne 6. července roku 1415.

Jako vždy, v radosti i v zármutku, chceme hledat orientaci v Božím Slově. Za základ k dnešnímu rozjímání jsem zvolil text, který Agenda herrnhutské Jednoty bratrské přiřazuje právě k dnešní neděli, 3. po svaté Trojici. Mluví mimo jiné o tom, že všichni jsme nehodní, a přesto nás Bůh chce zachránit, očistit, povolát a poslat. Mluví tedy o Boží nekonečné lásce k člověku. Lásce, která nás nejen uchvacuje, ale přetváří v nová, duchovní – tedy také milující stvoření. O lásce, v níž nám Bůh dává šanci na život, dává nám církev i sebe sama v této církvi. O lásce, která nás nakonec posílá k druhým, abychom ji nesli ke slávě Jeho jména tam, kde dosud není – počínaje našimi vlastními srdci a až na kraj světa.

Takto cituje a interpretuje tento oddíl o nezaslouženém, z milosti plynoucím očistění

a povolání ke službě také Aurelius Augustinus ve svém kázání č. 174 z roku 412 po Kristu, proneseném proti pelagiánům: „Toto slovo je věrné a zaslouží si plné přijetí – Kristus Ježíš přišel na svět, aby spasil hříšníky...“ a dále: „Ježíš přišel, aby spasil hříšníky... Vstoupil do lidských dějin, aby léčil naši nemoc.“

V tomto smyslu je nádherně ilustrativní i nicejské vyznání víry, jehož 1700. výročí si letos také připomínáme, a které – na rozdíl od snad všech ostatních – nezačíná obvyklým „Credo“ (věřím), ale nádherným, společenstvím prostoupeným „Credimus“ – „věříme“, věříme v Toho, který je milostí a láskou, ač jsme si nijak nezasloužili a nezasluhujeme Jeho spásu.

A přesto nás Bůh CHCE spasit, chce nás navrátit životu, chce, aby semeno rostlo a neslo hojné ovoce. Chce a žehná růstu své církve – o čemž je živým svědectvím dvěstěletá existence tohoto sboru.

Proto se mi dostalo milosrdenství, aby Kristus Ježíš ukázal na mně prvním všechnu svou trpělivost jako příklad těm, kdo v něho budou v budoucnosti věřit k věčnému životu. Tato slova dobře vystihují i roli, kterou sehrál Mistr Jan Hus nejen pro zelóvský sbor, ale i pro nás zde přítomné – jako teolog, který nehledal slávu a popularitu, ale nemohl přistoupit na kompromisy ve věcech víry jen proto, aby si zachránil život. Jeho vytrvalý a věrný postoj ho pro nás učinil nesmrtelným. Už šest set let se neodvoláváme ani tolik na jeho teologické myšlenky, jako spíše právě na jeho neústupný postoj – postoj, který mu nedovolil ustoupit od učení, jež považoval za souladné s vůlí Nejvyššího, jak ji nalézal v Písmu. Po šesti stech letech bychom však měli učinit určitý druh zhodnocení – jak tento postoj víry působí na nás dnes? Je pro nás stále inspirací k neochvějnému následování Stvořitele i navzdory všemu, co může naši pouť ztěžovat?

Nemám dnes v úmyslu na tuto otázku odpovídat. Spíše vás, milí, chci pozvat k tiché reflexi. Chci, abychom společně, v srdci a myslí, zhodnotili své životy – ve velkých i malých věcech, v rozhodnutích, v našich

vztazích s blízkými i vzdálenějšími – a položili si otázku: Kdyby Kostnice byla dnes, tady a teď, pro mne – rozhodl(a) bych se jako on? Zlomil mě svět, strach, starost – nebo jsem obstál(a)? K čemu je nám tato reflexe? Potřebujeme ji, protože Bůh jedním dechem, ústy svého apoštola, říká, že si nezasloužíme nic – a zároveň, že přesto dostaneme – že se nám dostane... Stačí jen uvěřit a požádat, natáhnout k Němu ruku...

Proto se mi dostalo milosrdenství, aby Kristus Ježíš ukázal na mně prvním všechnu svou trpělivost jako příklad těm, kdo v něho budou v budoucnosti věřit k věčnému životu.

A tou budoucností je právě mimo jiné tento zelóvský sbor, slavící své dvousté narozeniny, a my všichni zde shromáždění. Právě na nás se vztahují i slova Cyrila Alexandrijského, žijícího v letech 378–444 po Kristu, který v jedné ze svých homilií nad žalmu napsal: „Netrap se nad velikostí svých minulých hříchů; spíše poznej, že milost, která ospravedlňuje hříšníka, je ještě větší.“

A tak, zelovský sbore, netrap se, ale vždy pamatuj, že BOŽÍ MILOST JE VĚTŠÍ NEŽ COKOLIV – a právě ona nám dává život, a právě ona nás vede. Amen!

Proslov Mgr. Kateřiny Tomínové u Husova kamene v Zelówě

My, členové a přátelé spolku Exulant, jsme sem přijeli na víkend, abychom s Vámi společně oslavili to nádherné jubileum našeho a vašeho kostela. Prožili jsme s vámi krásný čas, děkujeme Vám za ten servis a službu, kterou jste nám věnovali a jak se tady staráte o tento kostel.

Krásně nám vyšlo i to, že si dnes společně můžeme připomenout den, kdy zemřel náš Mistr Jan Hus. On je naše dědictví. Návrat k dědictví neznamená však opakování starých pouček, nýbrž odvahu znovu se vydat za osvobozující Kristovou pravdou, jak to překrásně vyjádřil otec české reformace Mistr Jan Hus blahé paměti: „Věrný křesťane, hledej pravdy, slyš pravdu, uč se pravdě, miluj pravdu, prav pravdu, drž pravdu, braň pravdu až do smrti, neboť pravda tě osvobodí od hříchu, od ďábla, od smrti duše a konečně od smrti věčné.“

HUSOVSKÉ SYMPOZIUM VE STROUŽNÉM

Kurátorka exulantského sboru ve Stroužném (kościół Ewangelicko-Reformowany w Pstrążnej) Wioleta Suzańska uspořádala 5. 7. 2025 symposium k připomenutí 610. výročí upálení Mistra Jana Husa v Kostnici. V tento sobotní podvečer, za ještě příjemného slunečního svitu, se sešla v útulném strouženském kostele docela početná skupina zájemců. Bylo mi ctí zahájit shromáždění úvodním krátkým slovem. Čtyři krátké přednášky byly vždy proloženy písněmi, které jsou připisovány Husovi, v podání Jakuba Karmelity (varhany) a Remigiusza Makovského (housle). Zazněly písně Navštiv nás Kriste žádoucí, Jezu Kriste štedrý kněže a Bůh náš všemohoucí.

Po přednáškách setkání pozdravilo několik hostů, mezi nimi starosta města Náchoda Jan Birke. Po skončení oficiální části pozvala sestra Suzańska přítomné k setkání v Kalvínce, kde bylo připraveno pohoštění. Ještě letos by měla z tohoto sympozia vyjít polsko-česká brožurka. Čtenářům informačního věstníku Exulant předkládám přednášku Petra Grendela, faráře Českobratrské církve evangelické v Hronově, který již několik let spolupracuje s farností strouženskou. Druhou přednášku, Bronislava Kamiňského, otiskneme v příštím čísle.

Mistr Jan Hus 2025

Sestry a bratři, vážení hosté, 610 let od Husovy popravy je velmi, velmi dlouhá doba. Proč jeho památka, na rozdíl od památky tolika jeho současníků a následovníků, s postupujícím časem nevymizela? Proč má Mistr Jan Hus v historii našeho českého národa dokonce tak významné místo, že si výročí jeho upálení připomínáme formou státního svátku? Rozumíme i dnes jeho zápasu, onomu sporu, který s tehdejšími nejvyššími církevními představiteli vedl? K tomu, abychom onomu Husovu zápasu dobře porozuměli, je třeba připomenout si dvě skutečnosti, které se, alespoň v Čechách, často přehlížejí.

1) Jan Hus nebyl ani zdaleka prvním a jediným, komu se praxe tehdejší církve nelíbila. Již od 2. poloviny 14. století můžeme sledovat v Evropě i v Čechách celou řadu významných osobností, ba celých hnutí, toužících po nápravě církve. Zmínme například Jana Viklefa, u nás Jana Milíče z Kroměříže, Husovy spolupracovníky Jakoubka ze Stříbra, Mikuláše z Drážďan... Mistr Jan Hus ani zdaleka nebyl jediným, kdo tehdy proti praxi tehdejší církve protestoval. Měl na co navažovat a s kým svou pozici sdílet. To nám také vysvětluje onu ohromnou bouři, která se v Čechách po Husově popravě strhla.

2) Jan Hus byl knězem; a jeho spor a zápas s církevními představiteli a později pak s celým kostnickým koncilem byl sporem a zápasem církevním. Sporem a zápasem o podobu církve! V čem tedy ten Husův – a nejen Husův – spor a zápas o církev a její podobu spočíval?

Nespočíval v tom, jaké místo má Kristova církev ve světě mít. V tom byli Hus i jeho protivníci ve shodě. Místo církve ve světě má být místem výsadním, jedinečným, nezastupitelným. Církev je a má být, k tomu je Kristem povolána, zvěstovatelkou slova Božího, evangelia. Církev je a má být autoritou. Husův spor a zápas s církevními představiteli a koncilem spočíval v tom, kde a v čem se tato autorita církve bere. Odkud se bere moc církve a v čem spočíval!

Co je to pravda? A kdo nám o ní řekne? Kdo rozhodne o tom, co pravda je a co pravda není? A s touto otázkou těsně souvisí další, ještě praktičtější otázka: Kdo nám řekne, kdo určí, co je dobré a co zlé, co se má dělat a co se dělat nemá, co se dělat smí a co se dělat nesmí? Tehdejší církevní představitelé, celý kostnický koncil byl přesvědčen o tom, že povinností, úkolem a posláním církve je právě toto. Nahlas a zřetelně říkat, co pravda je a co pravda není. Odhalovat lidem, co je dobré a co zlé, co se dělat smí a co se dělat nesmí. Vždyť kdo jiný než církev, my, měl by tohle dělat? Kdo jiný, než církev ví, co je a není pravda, co je dobré a co zlé, co se dělat má a co nemá? Je tedy přímo naši povinností vnášet do chaosu světa ty právě

hodnoty, řád a pořádek. Právě od toho tu přece jsme!

Je na tomto jejich postoji něco zlého? Je takovéto chápání a pojetí církve jako nositelky pravdy a pomocnice lidem a světu něco špatného? Sestry a bratři, teprve tady jsme totiž v tom skutečném centru Husova sporu! Ano, sloužit světu i lidem, vnášet do chaosu světa pravdu, správné hodnoty, řád a pořádek, právě k tomu je, říká mistr Jan, církev Kristova volána a povolávána. Ano, církev je a má být autoritou, má být mocná. Ne však mocí svou, mocí světskou! Ale mocí Kristovou! Mocí Ducha svatého, mocí svého vlastního vědomí o tom, že my všichni, i ti nejvyšší z nás, jsme v pozici Pánem Bohem souzených! Ne my, církev, ale náš Pán, Kristus Ježíš, On je tím jediným a pravým soudcem. On je Pravda!

Vždyť ne my máme pravdu, přesně naopak: Pravda má nás! Moc Kristova má nás, ne my moc Kristovu! A ne naše moc. Ale naše bezmoc tváří v tvář moci toho Jediného skutečně mocného, který vládne a soudí jednoho každého z nás, naše pokora před Pravdou, před Kristem, protože On je Pravda – teprve to z nás, hříšných a slabých lidí, činí jeho církev, církev mocnou, skutečnou autoritu, která má co světu a lidem dát!

Sestry a bratři, vážení hosté, Husovo odvolání se ke Kristu na koncilním slyšení nebylo žádným jeho úhybným manévrem, a už vůbec nebylo jen jakýmsi výrazem jeho tvrdohlavosti a neústupnosti v přesvědčení o své vlastní pravdě. Bylo tomu přesně naopak. Hus se ke Kristu odvolal, protože věděl, že pravdu, pravdu nemá a nemůže mít koncil. Ale ani on. Jedině Kristus Pán, jen On, On je Pravda sama, soudce nejvyšší, který soudí a bude soudit každého z nás! Přijmout autoritu koncilu, autoritu církve, za autoritu nad sebou, podřídít se výrokům koncilu – jenom toto nakonec od Husa koncil požadoval – právě to by přece znamenalo zapřít autoritu nejvyšší, Spasitele Krista Ježíše, jehož tělem smí se církev stávat právě a jen tím, že Jím se nechává znovu a znovu soudit a vést!

Církev přece není hlasatelkou a zvěstovatelkou pravdy a slova Božího automaticky,

ani tím, že by jí takovou roli přisuzovali lidé, vládcí, politické systémy, nebo ona sama. Jen je-li otevřena svému Pánu, Jeho slovu chce-li naslouchat, Jeho rukou, Jeho příkazy chce-li se dát vést, jen tehdy smí být církev nositelkou Pravdy. V následování Krista a jeho chudoby, chudoby před Bohem, je církev teprve církví skutečnou!

Proto Hus a jeho druhové tak hlasitě vystupovali proti tehdejším zlořádům a pokleskům kněží a biskupů své církve – protože v bohatství, přepychu a světské moci bohatství církve nespočívá. Protože nikde jinde než v chudobě a pokoře před svým Pánem a Jeho příkázáními moc a autorita církve není...

A jaký odkaz vzít si tedy z Husova zápasu dnes? Třeba to, že žádná skutečná autorita, jedno jestli církevní či světská, není a nemůže být tou skutečnou autoritou sama od sebe, ale jen z milosti svého Pána. Pána, který nám svou moc dává – světe, div se – právě tím, že ne tu svou, ale tu Jeho autoritu, moc a vládu uznáváme, hledáme a otvíráme se jí.

Já jsem ta cesta, pravda i život. Nikdo nepřichází k Otci než skrze mne (J 14,6), řekl přece o sobě, ale i o svém těle, své církvi, náš Pán a Spasitel...

Petr Brodský

ZROD ČESKÉ KONFESE 1575

Kompaktáta – právní základ pod obojí

Čtyři pražské artikuly, do nichž husité roku 1420 vtělili svůj reformační program, se v průběhu krvavých bojů a vyčerpávajících teologických jednání se zástupci římské kurie zúžily do tzv. Bazilejských kompaktát (1436). V těch se z původních husitských požadavků nepodařilo rozmělnit pouze jeden – vysluhování večeře Páně pod obojím způsobem. Tři další byly připojeným výkladem zcela vyprázdněny. Ale i tento hubený výdobytěk, platný pouze v Království českém a Markrabství moravském, znamenal pro jejich obyvatele nesmírně mnoho. Kalich se stal legitimní součástí jejich projevů. A protože jim z artikulů zbyl pouze ten, drželi se ho „celým svým srdcem a celou svou duší a celou svou silou“. Protagonisty vítězné

moci se v zemi stali papežští legáti. Ti se s kompetencemi nadnárodní náboženské autority snažili řídit národní náboženskou autoritu. Tou byl v zemi zvolený arcibiskup církve pod obojí (utrakvistické), Jan Rokycana. Měl podle Říma, jehož vůli legáti reprezentovali, postupně odstraňovat specifika husitské zbožnosti. Současně začali legáti obnovovat strukturu církve pod jednou. V tom jim výrazně pomáhal představitel další nadnárodní, tentokrát politické autority, císař Zikmund. Činil to tak, že svěřoval nejvyšší úřady v zemi katolíkům pod jednou a prázdné pražské kláštery obsazoval mnichy přivedenými z ciziny. V zemi se tak vytvořily dvě církevní správy: pod obojí, podporovaná obyvatelstvem a opírající se o kompaktáta, a pod jednou, opírající se o papeže a císaře.

Neúspěšná snaha Říma zrušit kompaktáta

Roku 1462 papež Pius II. Bazilejská kompaktáta jednostranně zrušil. Zdůvodnil to tím, že byla ujednána pouze pro generaci tehdejších husitů a ti jsou již mrtví. Český král Jiří z Poděbrad (1450-71) tento jeho výklad odmítl. Papež ho proto obžaloval z kacířství, roku 1467 jeho poddané zprostil povinnosti poslušnosti a Jiřího proklel. Následně vyhlásil proti Čechám křížáckou výpravu. Ta zemi sice způsobila velké škody, ale Jiřího o trůn nepřipravila. Útok Říma na českou státnost obyvatelstvu připomněl dobu husitské revolty a dále problematizoval postavu papeže jako hlavy církve. Stavové pod obojí (šlechticové, rytíři a města) využili dobu vlády Jiřího z Poděbrad k tomu, aby obnovili konzistoř, tedy ústřední správní kancelář církve. Říkalo se jí „dolní“, protože sídlila dole na Starém městě. Jejího administrátora volil sněm a kněžstvo. Církev pod jednou měla svou konzistoř nahoře na Hradčanech, proto se jí říkalo „horní“. Jejího administrátora jmenoval papež. Těžkou ranou pro církev pod obojí byla smrt Jiřího z Poděbrad a téměř současná smrt Jana Rokycany. Vlády v oslabené zemi se tehdy chtěl zmocnit maďarský král Matyáš. Navzdory podpoře Říma však ovládl pouze Moravu a Slezsko. Čeští pod obojí před ním svou zem zachránili tím, že nabídli

trůn patnáctiletému Vladislavovi, synu polského krále Kazimíra Jagellonského. Byl sice katolíkem pod jednou, zavázal se však respektovat a hájit kompaktáta.

Růst sebevědomí církve pod obojí

Trvalým problémem pod obojích byl nedostatek kněží. Rokycanovi ani Václavu Korandovi, který ho vystřídal v čele dolní konzistoře, Řím nedal biskupské svěcení. Kněze pod obojí proto mohli světit pouze biskupové pod jednou. Ti od nich ovšem zpravidla žádali sliby neslučující se s jejich přesvědčením. Nedostatku duchovenstva využívali všelijací pochybní kněží a mniši, které církev z nouze přijímala, a pak byla kvůli jejich mravům kritizována. Postupně začal král Vladislav podléhat sice nepočetné, ale mocí svých úřadů a velikostí majetků mocné straně pod jednou. Ta po něm žádala zrušit konzistoř pod obojí a pro celou českou církev ustanovit arcibiskupa pod jednou. Proti krokům, které ve snaze vyjít jí vstříc Vladislav vykonal, vypukla v Praze vzpoura. Jejím cílem bylo vrátit poměry do souladu s kompaktáty. Pražané z města vyhnali mnichy a na čas získali úplatného italského biskupa, ochotného světit jim kněze pod obojí (1483). Vladislav neměl sílu vzpouru potlačit a podřídil se. Církev pod obojí se začala v této době vnitřně diferencovat. Většina z ní už o jednotu s Římem nestála (novoutrakvisté), menšina (staroutrakvisté) k Římu stále tíhla. Na zemském sněmu konaném roku 1502 představitelé pod obojí podmínili sjednocení s církví římskou tím, že papež stvrdí a bude respektovat kompaktáta. Důkazem toho mělo být jmenování Čechy zvoleného pražského arcibiskupa a dvou biskupů, kteří by podle svých teologických kritérií světili utrakvistické kněze, vysluhovali večeři Páně pod obojí – po husitském způsobu i dětem – a konali bohoslužby v českém jazyce.

Noví domácí i zahraniční pod obojí

Lidi hloubavé a vnitřně opravdové začala ke konci 15. století oslovovat Jednota bratrská, založená roku 1457. Večeři Páně vysluhovala pod obojí, avšak více než tím zneklidňovala na Římu nezávislým kněžským

svěcením. Aby jejímu vlivu zamezil, vydal král Vladislav tzv. Svatojakubský mandát (1508). V něm se sice nemluví o Jednotě, nýbrž o „pikartech“ (sektářích), ty však tehdy Jednota ztělesňovala. Obrovskou pomocí se českým utrakvistům stalo reformační vystoupení Martina Luthera (1517). Tento původně augustiniánský mnich v saském Wittenbergu vyhlásil Krista za nejvyšší autoritu. O spasení učil, že je z pouhé Boží milosti, a Písmo označoval za rozhodující zdroj křesťanského poznání. Pod Lutherovým vlivem se čeští utrakvisté přestávali modlit „Zdravas Maria“ a upouštěli od vzývání svatých. To ovšem dále prohloubilo rozpory mezi staroutrakvisty a novoutrakvisty. Někteří šlechtici v hraničních německojazyčných oblastech si zvali na svá panství lutherské kněze. Pražskou dolní konzistoř však ovládali staroutrakvisté. V této situaci umírá v bitvě u Moháče (1626) Ludvík Jagellonský, syn krále Vladislava. Čeští stavové tehdy jednomyslně zvolili českým králem manžela Ludvíkovy sestry Anny, Ferdinanda I. Habsburského. I ten byl katolíkem. Slíbil však zaplatit dluhy po Jagelloncích ve výši 300 000 zlatých, hájit kompaktáta, zasadit se o jejich potvrzení papežem, zjednat Praze arcibiskupa a respektovat práva českých stavů.

Zadrhnutí reformace po bitvě u Mühlberga

Roku 1530 předložili němečtí luteráni na sněmu v Augsburgu císaři Karlu V. své vyznání víry. Tento počín i obsah předloženého vyznání nadšeně přivítali čeští novoutrakvisté i Jednota bratrská. Obě tato společenství začala brzy nato vysílat na wittenberskou universitu své žáky. Jednota se navíc rozhodla pouze pro dvě svátosti, upustila od opakování křtu i od celibátu. Vliv německé reformace v Čechách zcela obrátil důrazy pod obojích a pod jednou. Na stavovském sněmu roku 1537 začala katolická strana zdůrazňovat nutnost zachovávat Bazilejská kompaktáta. Novoutrakvistům však už svobody garantované kompaktáty nestačily. Být pod kompaktáty znamenalo zůstat pod jurisdikcí římské církve. A z té se chtěli vymanit. Na sněmu roku 1543 novoutrakvisté otevřeně prohlásili, že se nechťejí řídit kompaktáty, ale

zákonem Božím. Král Ferdinand I. za to vykázal některé novoutrakvistické kněze z Prahy. Nuncius, uvědomující si měnící se evropské poměry, však zareagoval racionálně a doporučil papeži neblokovat svěcení kněží pod obojí, aby se novoutrakvisté od katolické církve zcela neoddělili. Do slibně se rozvíjejícího reformačního procesu tvrdě zasáhla šmalkaldská válka. Stavové pod obojí v ní odmítli podpořit krále Ferdinanda I. v boji proti saskému luterskému kurfiřtovi. Po jeho porážce v bitvě u Mühlberga (1547) byli kvůli tomu krutě postiženi. Od poprav, přes konfiskace majetku, vypovězení ze země, omezení stavovských práv, svobody tisku, až po obnovení Svatojakubského mandátu.

Exemplární i skrytá rekatolizace

Několik set členů Jednoty bratrské se tehdy vystěhovalo ze země. Její biskup Jan Augusta byl uvězněn na Křivoklátě. Bratrští páni pod hrozbou ztráty panství zavírali bratrské sbory. Dominance římské církve se však už v Evropě hroutila. Roku 1555 uzavřel císař Karel V. a král Ferdinand I. s německými protestantskými stavy tzv. Augsburský mír. Ten garantoval stavům augsburského vyznání náboženskou svobodu. V jejím rámci mohli budovat i svou, od římské církve oddělenou správní strukturu. V Čechách to ovšem neplatilo. Ferdinand I. se zde naopak snažil reformační pohyb zastavit. Proto do země pozval a štědře podporoval jezuitský řád. Ten zpočátku rekatolizační roli popíral a zaštiťoval se vzděláváním, které skutečně na vysoké úrovni poskytoval. Spolu s vědomostmi však do svých žáků vkládal i elitářsky nadřazeneckou etiku. Rekatolizace byla rovněž předním úkolem arcibiskupa, vyslaného Římem do Prahy roku 1561. Císař Ferdinand I. jeho snahám převést pod obojí do církve pod jednou napomáhal tím, že blokoval personální doplňování dolní konzistoře. Později stavům pod obojí zcela odebral právo vybírat členy konzistoře a uzurpoval si je pro sebe. Nečestná byla i dohoda o tom, že arcibiskup překryje svátek M. J. Husa jiným, husity slaveným svátkem, který pak bude církev akcentovat. Ferdinand I. zemřel roku 1564. Na českém trůnu ho vystřídal jeho syn Maxmilián,

v mládí pro Habsburky až nebezpečně otevřený reformačním myšlenkám.

Rozchod novoutrakvistů se staroutrakvisty

V roce Maxmiliánova nástupu na trůn povolil papež vysluhovat v českých zemích večeři Páně pod obojím způsobem. Pražský arcibiskup vysvětlil několik utrakvistických kněží. Pak si však pro svěcení začal klást podmínky až po zkoušku jejich kandidátské způsobilosti. Ta ovšem příslušela dolní konzistoři. Novoutrakvisté v ní přítomní arcibiskupovy rostoucí požadavky odmítali. Staroutrakvisté, směřující k jednotě s církví pod jednou, je podporovali. Staroutrakvisté ale měli v dolní konzistoři po Ferdinandových zásazích většinu. Dolní konzistoř se tak stala arcibiskupovi podřízenou stejně jako horní. Staroutrakvistický administrátor pod obojí její podřízenost i formálně přijal a potvrdil před císařem. Tím ovšem došlo mezi utrakvisty k otevřenému rozkolu. Novoutrakvisté začali dolní konzistoř obcházet a se svěcením kněží se obraceli na luterské konzistoře v Německu. Arcibiskupovy požadavky tak novoutrakvisty k Římu nepřitáhly, ale naopak je od něj oddálily. Na zemském sněmu roku 1567 se stavům pod obojí podařilo dosáhnout zrušení kompaktát. Po obecném povolení vysluhovat v Čechách večeři Páně pod obojím způsobem, kompaktáta svými odkazy na „starobylé zvyklosti“ už pouze svazovala. A stavěla mimo zákon jak luterány, tak Jednotu bratrskou. Zejména na ni – jakkoli nebyla trvale pronásledována – mohl kdykoli dopadnout Svatojakubský mandát. I tento ohled prozrazuje, že novoutrakvisté, luteráni a Jednota, přes teologické rozdíly, cítili sounáležitost.

Sjednání stavů pod obojí

K pozoruhodnému sblížení křesťanských uskupení vysluhujících Večeři Páně pod obojím způsobem se podařilo dospět v Polsku. Jednota, luteráni a reformovaní zde roku 1570 uzavřeli tzv. „Sandoměřskou dohodu“. Zúčastnění si podle ní ponechali svá vyznání, současně si však vzájemně uznali pravo-věrnost. Na základě této dohody byli jejich kněží v praktické službě zaměnitelní, což mělo v hluboké polské diaspoře veliký význam.

Roku 1571 se chtěl o podobnou spolupráci v Čechách pokusit z vězení propuštěný biskup Jednoty bratrské Jan Augusta. Dolní konzistoř, která novoutrakvisty zastupovala, však jednání odmítla. Téhož roku císař odmítl žádost 60 utrakvistických stavů o svobodu pro vyznavače Augsburské konfese. Stavové reagovali na situaci, v níž se problémy neřešily tím, že si z titulu podacího práva ke svým kostelům vyhledávali a povolávali kazatele sami. Když dolní konzistoř neměla koho spravovat, požádala o spojení s římskou církví. Arcibiskup to však jejímu administrátorovi rozmluvil s tím, že stávající stav prospěje římské církvi více. Nedůvěru vůči katolické církvi umocnila zpráva o vraždění evangelíků při Bartolomějské noci (1572) ve Francii. Císař Maxmilián II., dozorován svou bigotně katolickou rodinou, se řešení náboženských problémů v zemi trvale vyhýbal. Čeští stavové podobojí se proto rozhodli napodobit své německé souvěrce a předložit mu žádost o svobodu vyznání pro novoutrakvisty, luterány a Jednotu bratrskou na zemském sněmu.

Zemský sněm 1575

Sněmu se účastnilo 90 pánů, z nich 13 katolíků, 2 staroutrakvisté, 69 novoutrakvistů a 6 Bratří. Ze 135 rytířů bylo 17 katolíků, 3 staroutrakvisté, 100 novoutrakvistů a 16 Bratří. Novoutrakvisté a luteráni převládali i v zastoupení měst. Katolickými byly pouze České Budějovice a Plzeň. Císař chtěl, aby mu sněm potvrdil zvýšení daní na válku s Turky. Náboženským otázkám by se rád vyhnul. Když ho o připravované žádosti stavů v předstihu informoval papežský nuncius, ujistil jej, že stavům nic nepovolí. 7. března 1575 na sněmu přednesl nejvyšší sudí, luterán Bohuslav Hasištejnský z Lobkovic, jménem stavů podobojí císaři žádost, *by je zachoval při jejich starém náboženství, od M. Jana Husi obnoveném a v Augsburgu léta 30. vyznalém.*

Strana pod jednou po konzultaci s arcibiskupem a jezuitou císaři připomenula jeho korunovační přísahu a vyzvala ho, aby požadavku nevyhověl. 9. března sněm odhlasoval, že se o předložené žádosti stavů pod obojí

musí jednat přednostně. Nejvyšší sudí současně navrhl vytvořit společné vyznání, a to předložit císaři. 11. března stavové pod obojí oznámili stavům pod jednou, že se jejich vyznání shoduje s Augsburským vyznáním, které je již v Říši povoleno, a vyzvali je, aby jejich žádost před císařem podpořili. Ti jim po poradě s arcibiskupem, nunciem a císařem odpověděli, že se jich tato věc netýká. 15. března císař přijal stavy pod obojí včetně Bratří v počtu 150 osob na audienci. Jeho vstřícnost přítomné překvapila. V Bratřích vzbudila naději, že by císař mohl přijmout i jejich vyznání, které mu kdysi předali.

Zemský sněm přijímá Českou konfesi

Císařova vstřícnost vůči pod obojím znepokojila stranu pod jednou. Ten ji však uklidnil konstatováním, že se mezi sebou strany pod obojí na vyznání neshodnou a jednání se tak zmaří. 17. března si reformní strana zvolila osmnáctičlennou komisi, po šesti osobách z každého stavu. Její členové si mohli přizvat mistry a faráře, nikoli však staroutrakvistické, kteří tehdy už cele stáli na straně pod jednou. Císařovu vstřícnost stavové pod obojí ocenili tím, že mu na půl roku potvrdili požadované daně. 13. května předložila komise stavům výsledek své práce. Navrhla předložit císaři jednu společnou konfesi, založenou na vyznání Augsburském a nazvat ji **Českou**. Bratří s ní nebyli zcela spokojeni a chtěli spolu s ní císaři předložit i svoje vyznání. Aby komise zachránila situaci, předložila Bratřím 16. května konfesi s novou úvodní formulí. V té bylo výslovné přiznání se k Bratrskému vyznání. Bratří tuto verzi přijali a souhlasili s navrženým postupem. 17. května byla **Česká konfese** čtena ve sněmu a schválena. Podpořil ji i stav městský, který v pracovní komisi své zástupce neměl. 18. května byla **Česká konfese** předložena císaři. Ten ji převzal, slíbil ji uvážit a odpověď dát co nejdříve. Hned potom opět žádal o projednání daní. To však mělo podle schváleného pořadu přijít na řadu až po vyřízení všech náboženských otázek. 4. června předložila císaři konzistoř pod obojí (obsazená pouze staroutrakvisty) dobrozdání,

že v *České konfesi* je „bludné učení“ zavádějící „sektářský řád“. 30. června se k císaři dostavili katoličtí stavové spolu se svými kněžími a dokazovali, že žadatelé náboženské svobody nejsou praví pod obojí, ale luteráni a císař je má vyhnat. Nuncius císaře papežovým jménem požádal, aby učinil „rozhodné katolické prohlášení“. Kritické vyjádření k *České konfesi* učinili i jezuiti a rozšířili je mezi účastníky sněmu.

Císař Maxmilián taktizuje

1. července slíbil císař stavům opět brzké vyřízení. 18. srpna, kdy sněm po letní pauze pokračoval, císař znovu žádal o odhlasování nových daní a připojil žádost o korunovaci svého syna Rudolfa. 22. srpna soukromě sdělil osmi pozvaným zástupcům stavů pod obojí (bez Bratří a měst), že se *Česká konfese* podle jeho zjištění příčí starému učení pod obojí, a proto nemůže takové vyznání v zemi povolit. Dodal, že pikarti (tedy Jednota) se navíc s tímto vyznáním nesrovnávají a předložili mu vlastní konfesi. To vyvolalo vůči Bratrům nevoli. Ta pominula, když vyšlo najevo, že císař dostal Bratrské vyznání oficiální cestou, ale z iniciativy svého osobního lékaře. Audience 25. srpna se už účastnili i Bratří. Císař při ní stavům slíbil, že jim v jejich náboženství nebude bránit. S ohledem na papeže, španělského a francouzského krále to však učiní pouze svým slovem. 26. srpna stavové vyslovili požadavek, aby byla jimi sepsaná *Česká konfese* uložena do Zemských desek a aby si mohli zvolit osoby k řízení svého kněžstva. Císař to slíbil uvážít a opět žádal odsouhlasení jím požadovaných daní a korunovace syna Rudolfa. K tomuto postupu vybízeli i katoličtí páni. Zejména rytíři pod obojí však trvali na přednostním vyřízení otázek náboženských.

Maxmilián ustupuje tlaku stavů

Při sněmovním jednání 1. září císař stavy pod obojí napadl, že nejsou jednotní a Augsburskou konfesi, kterou žádají, ani neznají. Někteří z přítomných se tím cítili tak dotčeni, že ohlásili své rozhodnutí sněm opustit. Tím by ovšem znemožnili jeho pokračování. Aby tomu předešel, povolal k sobě císař ještě

v noci na 2. září deset předních stavovských představitelů (bez zástupců Bratří a měst) a přednesl jim přesně stylizovanou definitivní kladnou odpověď. Tu jeden z přítomných přesně zaznamenal. Císař v ní slíbil, že *arcibiskupovi a konzistori nedovolí, aby stavům pod obojí a jejich kněžím ubližovali, a povoluje stavům zvolit si osoby, které by držely ruku nad jejich náboženstvím* (defenzory). Den nato, 3. září, šli stavové pod obojí císaři hromadně děkovat a Prahou se šířila zvěst, že nastala náboženská svoboda. Papežského nuncia císař uklidnil tím, že jeho slib je naprosto bezvýznamný. Stavové pod obojí pak na sněmu vyřídili vše, co císař žádal. Na základě císařova slibu si pod obojí, hlásící se k *České konfesi*, zvolili 15 defenzorů (ochránců) a začali vytvářet církevní řád. 18. září si císař povolal nejvyššího sudího a žádal ho, aby stavové vytiskli *Českou konfesi* až po jeho odjezdu z Čech. 22. září se v Praze konala korunovace jeho syna Rudolfa. 5. října vyšel císařský mandát zakazující tisk *České konfese* a schůzky pikartů. Královským městům bylo přikázáno, aby „v náboženství nic nového nepřipouštěla“. 21. listopadu se sešli čerstvě zvolení defenzori a vznesli k císaři protest proti porušování jím slíbených svobod. Novoutrakvisté současně ujistili příslušníky Jednoty bratrské, že se na ně označení pikartů v císařském mandátu nevztahuje a že jsou pod ochranou *České konfese*.

Pijte z něho všichni

Právní síla pouze ústně udělené náboženské svobody těch, kteří se hlásili k *České konfesi*, neměla váhu zemského zákona. Přesto ji však nebylo možno ignorovat, protože ji garantovalo císařovo slovo, dosvědčené předními stavovskými představiteli. Císař svůj výrok rovněž nikdy nezpochybnil ani neodvolal. Postavení novoutrakvistů, luteránů a zejména Jednoty bratrské tak *Česká konfese* nesmírně posílila. A navíc tyto tři reformační proudy věroučně i lidsky sblížila. To je patrné i v textu vlastní konfese, která neobsahuje odsuzující výroky na adresu těch, kdo věří jinak. 12. října 1576 císař Maxmilián II. zemřel. Před smrtí se navzdory nátlaku

rodiny nedal vyzpovídat a odmítl i poslední pomazání. Ti, kteří se hlásili k **České konfesi**, jeho smrti litovali. Slibovali si totiž, že Maxmilián ústně slíbenou náboženskou svobodu časem stvrdí zákonem. To však – ač nerad – učinil roku 1609 až jeho syn Rudolf II. Ten svůj „Majestát“, vyhlašující další náboženské svobody, adresuje těm, kteří se hlásí k **České konfesi**. Je pozoruhodné, co vyrostlo z jediného pražského artikulu! Dvoustetletý zápas o kalich přivedl naše předky k rozpoznání, že Písmo je víc než papež i koncil. A dnes můžeme dodat, víc než synodní senior i synod, akademik i univerzita. Tyto autority jsou v normální situaci studnicí moudrosti. Občas se však zpíjí mocí, podlehou tendenčností či se dají unést svou vzdělaností. V těchto situacích je dobré vědět, že k pochopení podstatných věcí v Písmu – a podstatné jsou ty, které rozhodují o spáse – stačí zdravý selský rozum.

Literatura: Ferdinand Hrejsa, Dějiny křesťanství v Československu III, IV, V, VI.

Text České konfese:

https://cs.wikisource.org/wiki/%C4%8Cesk%C3%A1_konfese

Emanuel Vejnar

(Přednáška pro konferenci spolku Exulant
20.9.2025 v Pardubicích.)

STÉ VÝROČÍ NAROZENÍ JOSEFA JANČÍKA

Mějte v paměti ...

Mějte v paměti ty, kteří vás vedli a kázali vám slovo Boží. Myslete na to, jak dovršili svůj život a následujte je ve víře! Žd 13,7

Josef Jančík se narodil 29. prosince 1925 v Bohemce-Mirotíně. Od února 1992 až do listopadu 2012 působil jako první český evangelický kazatel v nezávislé Ukrajině. Byl vojákem Svobodovy armády – osvoboditelem Československa. Za chrabrost byl vyznamenán v roce 1945 nejvyšším vojenským řádem – „Československým válečným křížem 1939-1945“.

Svou službou výrazně napomohl obnovení evangelického sboru, který několik desetiletí za sovětské éry nemohl existovat.

19. 12. 2005 mu byla předána také „Medaile vděčnosti“ Českobratrské církve evangelické, jejíž součástí Nezávislý evangelický bratrský sbor v Bohemce je. Zemřel v pozhnaném věku 18.11.2012.

První neděli po Vánocích, 28. prosince 2025, bylo ve sboru ČCE v Praze na Vinohradech vzpomenu 100. výročí narození bratra Josefa. Kázáním sloužil emeritní synodní senior Daniel Ženatý, o životě kazatele Josefa pohovořil Ing. Alexandr Drbal. Souběžně v tuto neděli byla v Bohemce na Ukrajině odhalena Josefu Jančíkovi pamětní deska.

Petr Brodský

Josef Jančík z Bohemky

Muž vzpřímené postavy s širokým úsměvem na tváři. Bydlel na konci vesnice, měl rád svou ženu Růženku a lidi vůbec. Jezdil krásnou Ladou, takovou tou silnější a vybavenější, však vy starší pánové dobře víte.

Zůstal trvale v mé mysli a v mém srdci. Zvláštní je, že jsme se viděli snad třikrát nebo pětkrát. Bylo to všehovšudy jen několik hodin čistého času. Už to je zvláštní. S někým se potkáváte pořád – a nic. S někým jste pár hodin – a něco. Úcta, obdiv, v mysli to nejde uzavřít, stále to nějak inspiruje. Úplně cítíte v sobě, kdesi hluboko, jak jste rádi, že jste směli takového člověka potkat.

Na konci války došel se Svobodovou armádou až do Prahy. Ta informace v sobě skrývá, že prošel dukelským průsmykem. Peklem na zemi. Snažil jsem se opatrně tůknout, zda by o tom přece jen něco neřekl. Nechtěl o tom mluvit. Natolik byl však gentleman, že když už jsem se vůbec zeptal, tak přece jen něco odpověděl. No, Danieli, viděl jsi kolem sebe lítat všechny části lidského těla. Víc, neřekl, nebylo třeba.

Nebyl abstinent. Ale bylo patrné, že opilství je mu protivná. A vulgární muž, a vůbec hrubé jednání a vyjadřování, že nějak překáží v tom krásném Božím světě. A myslím, že dámy a ženy, které se s ním setkaly, potvrdí, že s nimi vždy jednal s tichou elegancí.

Byl zbožný. Tak nějak čistě. Přesvědčivě. Za život potkáte mnoho lidí, kteří jsou zbožní. Na některých to ani nepoznáte. Nemyslím, že

to je chyba. Ale trochu škoda to je. Na jiných to bije do očí, a je to protivné. Cítíte, že chtějí, aby si toho druzí všimli, a to působí odpudivě. Josef Jančík uměl před jídlem nalít skleničku, a říct s dojetím něco, co jste nevěděli, zda je přípitek, nebo vřelá modlitba plná díky a proseb. Dobrořečení v praxi, bez nahlížení do moudrých liturgických knih.

Víš, Danieli, říkal jednou, lidi jsou zvláštní. Někdo přijde a nadává. Je sucho. Krávy nemají co žrát. Josefe, co ten tvůj Bůh dělá? Proč neprší? A jindy přijde a brblá. Prší. Stroje nemůžou na pole. Všechno tam shnije. Copak to ten tvůj Bůh nevidí? A já mu říkám – a řekl jsi mu to? Řekl jsi mu, co chceš? Otevřel jsi vůbec, s prominutím, tu svou hubu? Když něco chceš, tak to musíš říct, ne? Co? Neřekl? Byl jsi líný říct pár slov? Tak proč chceš po někom, aby tě slyšel, když ti ani nestojí za to ho oslovit?

Měl jsem ho rád. Kazatele evangelia, Josefa Jančíka z Bohemky na Ukrajině. Pokud vzniká poklad, který nežere ani rez, ani mol, ani inflace, tak setkáváním s takovými lidmi.

Daniel Ženatý

REEMIGRANTI NA NEJDECKU

Důležitou složku osídlování pohraničí po roce 1945 představovali reemigranti, obyvatelé původně českého původu, kteří z různých důvodů (zejména hospodářských a náboženských) žili předtím mimo území Českých zemí.

Dne 31. července 1945 vyzvala československá vláda krajany, aby se navrátili do vlasti. Byla učiněna opatření, jež jim přislíbila možnost stejného či podobného profesního uplatnění. Právě reemigranti se stali ze strategického hlediska vítanou pracovní silou. Samotný transfer mělo na starosti Ministerstvo ochrany práce a sociální péče, zemědělské osídlování bylo v gesci Ministerstva zemědělství, které je provádělo prostřednictvím osídlovacích komisí Ministerstva zemědělství v jednotlivých pohraničních okresech. Původně se předpokládalo, že do Československa zamíří 600 až 700 tisíc reemigrantů. Optimistické plány se však nesplnily a v roce

1950 bylo evidováno v Československu 202 tisíc reemigrantů (z toho 71 tisíc z Maďarska, 38 tisíc ze Sovětského svazu a 21 tisíc z Rumunska).

Největší proud reemigrantů usídlených na Nejdecku pocházel z Horního Slezska – z obcí Bedřichův Hradec (nyní Grodziec) a Petrovice (Piotrówka), jež leží poblíž Opole. Jednalo se o potomky českých protestantských rodin, které pro svoji víru ve 30. a 40. letech 18. století, v době válek o rakouské dědictví (1740–1748), opouštěly habsburskou monarchii. Protestanti mířili do sousedního Pruska, kde jim byly udělovány různé úlevy (náboženská tolerance, půda) a kde později zakládali osady s názvy vztahujícími se k Českým zemím (Husinec, Velký a Malý Tábor, Poděbrady). V této souvislosti je třeba uvést, že děti přicházejících reemigrantů či dokonce reemigranti sami neuměli v mnohých případech používat spisovný český jazyk, což je možné doložit na příkladu žákyně 4. ročníku měšťanské školy v Nejdku Ilzy Krejčové, která napsala přání prezidentu Edvardu Benešovi v roce 1947 v této podobě: *„Já bychom také chtěla pánu prezidentů poděkovat sa tu lásku, s kterou jsme my reemigrantý byli v naší krásně Republiky přijaty. Těšíme se, že jsme do své staré vlasti přijíti mohli. Těšíme se že můžeme naši novou republiku z našimi bratrami budovati. A k Vašemu svátku, laskaví Pane Presidente, přeju Vám zdrávi a mnoho štěstí.“*

Horní Slezsko náleželo k Německu i po 1. světové válce a na potomcích původně českých protestantů se podepisovala silná germanizační vlna. Především pro nejmladší generaci, jež absolvovala zpočátku tamní německé školy a pokračovala následně u nás v českých školách, znamenal přechod na českou řeč obrovský problém. Zajímavé je podívat se na křestní jména příchozích, která zněla např. Arnold, Horst, Ingeborg, Waltruda, Werner, zato příjmení již jasně ukazovala český původ – Malý, Novák, Radimerský, Štřelec, Štěřík či Utíkal. Příjmení reemigrantů patřila dokonce k nejčastěji vyskytujícím se příjmením v obci Nejdek v roce 1947.

Nejčastější příjmení obyvatel v obci Nejdek (1947)

Příjmení	Počet	
	celkem	z toho reemigranti
Štěřík	61	61
Štěříková	59	59
Nováková	47	35
Novák	37	24
Malá	35	32
Karlíčková	20	20
Krejčová	19	14
Mundilová	19	19
Střelcová	19	19
Krejčí	18	14
Malý	18	17
Ullmannová	16	0
Kratochvíl	15	6

Osudy reemigrantů vykazují specifické rysy. Muži např. narukovali za druhé světové války do německého Wehrmachtu, mnoho z nich se v době ukončení válečných operací zdržovalo v zajetí, z něhož se dostávali až po delší době. Setkáváme se zde vlastně s paradoxem, že občané mluvící v drtivé většině německy a vyrůstající v Horním Slezsku se přesunovali do Čech, kde neustále panovala silná protiněmecká nálada.

První transport s asi 400 obyvateli z Bedřichova Hradce a okolí přijel do Nových Hamrů 7. listopadu 1945. Tomáš Coufal (1903–1977), odborný učitel na nejdecké měšťanské škole a první kurátor a velmi aktivní člen Českobratrské církve evangelické (ČCE) v Nejdku, vzpomínal na den, kdy se poprvé setkal s reemigranty: „*A tam jsme je uviděli. Jako byste spatřili starou, venkovskou maminku, s vráskami po tvářích, ale s milým úsměvem kolem rtů. Nenaříkají, nestěžují si, za vše jsou vděční. Hovoří česky skoro správně, jen několik slov si necháte opakovat, abyste se potěšili jejich starobylostí: tak se tedy mluvilo před čtvrtinou tisíciletí v Čechách: kluzky – bramborové knedlíky, prosto – rovně, bez 3 neděle – před 3 týdny, důlníček – květináč.*“

Další transporty s reemigranty následovaly v nepravidelném časovém sledu v počtu 20 až 40 osob. V listopadu 1946 bylo na Nejdecku hlášeno 368 rodin v celkovém počtu 1064 osob. Na Nejdecko se taktéž přistěhovali reemigranti z Jugoslávie v počtu 50 mladistvých (duben 1946). V letech 1946 a 1947 řady místních dále rozšířili vídeňští Češi a reemigranti ze Svaté Heleny v Rumunsku (ti byli usídlení v Šindelově). Koncem října 1947 přišlo 93 rodin maďarských Slováků z oblasti kolem Békéscsaby. V říjnu 1948 žilo na Nejdecku 72 rodin volyňských Čechů (288 osob), jež byly zaměstnány převážně v zemědělství.

Zatímco v Nejdku a jeho nejbližším okolí (Bernov, Suchá, Pozorka, Tisová aj.) početně převažovali reemigranti z Horního Slezska, v severní části Nejdecka byli zastoupeni reemigranti ze Sovětského svazu, Maďarska, Rakouska, Francie, Rumunska, Jugoslávie, Německa (mimo Horního Slezska), Polska či dokonce Turecka.

Reemigranti a jejich původ v obci Nejdek (1950)

Stát	Počet osob	
	celkem	%
Německo	1066	80,27
- z toho Dolní a Horní Slezsko	1018	xxx
Maďarsko	140	10,54
Rumunsko	36	2,71
Jugoslávie	34	2,56
Francie	16	1,20
Sovětský svaz	12	0,91
Rakousko	9	1,81
Bulharsko	4	
Polsko	4	
Belgie	2	
USA	1	
Neuvedeno	4	
Celkem	1328	100

Záhy po příjezdu transportu bylo reemigrantům po 2 až 3 dny zajištěno stravování a přechodné ubytování především v nejdeckých hotelích Krásná vyhlídka a Blumenthal (již nestojící budova na křižovatce státních silnic Nejdek – Nové Hamry a Nejdek – Rudné). Zároveň bylo přikročeno k šetření,

na jehož základě byli rozděleni na uchazeče určené pro zemědělství a průmysl (dělníky). Pro dělnické rodiny bylo za spoluúčasti okresní správní komise, místních správních komisí a úřadu ochrany práce nalezeno zaměstnání a ubytování. Zemědělské rodiny byly osidlovací komisí Ministerstva zemědělství umístěny v jednotlivých obcích. Okresní národní výbor (ONV) v Nejdku vydal na ubytování a stravování reemigrantů v roce 1947 bezmála 425 tisíc Kčs. Reemigranti se záhy po příchodu zapojovali do pracovního procesu. Již 9. listopadu 1945, tedy 2 dny po tom, kdy na Nejdecko dorazil první transport, přidělila okresní správní komise v rámci osidlovací akce (za německé osazenstvo) 4 reemigranty původem z Horního Slezska do továrny Albert Wildfang, pod národní správou (nyní Metalis Nejde). Ubytovaní našli zázemí v domech továrny.

Z náboženského hlediska se drtivá většina reemigrantů z Horního Slezska, Maďarska a Rumunska hlásila po svém příchodu k ČCE, zatímco volynští a vídeňští Češi, reemigranti z jiných oblastí Německa (kromě Horního a Dolního Slezska), Francie a jiných zemí měli vyznání římskokatolické. Tato skutečnost se projevila i v roce 1950 při sčítání lidu v obci Nejde.

Náboženské vyznání osob v obci Nejde (1950)

Náboženské vyznání	Počet osob	
	celkem	%
Římskokatolické	3471	58,54
Českobratrské evangelické	1468	24,76
Bez vyznání	411	6,93
Československé	343	5,79
Řeckokatolické	157	2,65
Pravoslavné	25	1,33
Novoapoštolské	22	
Metodistické	10	
Židovské	3	
Jednoty českobratrské	3	
Adventistické	1	
Neuvedeno	15	
Celkem	5929	100

Reemigranti z Horního Slezska tedy výraznou měrou posílili členskou základnu ČCE, která měla v Nejdku kostel a faru. První zdejší duchovní ThDr. Emil Jelínek (1905–1979), sám reemigrant, nastoupil do úřadu v březnu 1946. O příchodí reemigranty nebylo postaráno jen v duchovní péči, ale i v jiných ohledech. Václav Uhlík (1917–1998), pozdější dlouholetý kurátor nejdeckého sboru, k tomu po letech poznamenal: *„Přicházel pak transport za transportem těchto reemigrantů. Přibývalo nás a měli jsme z toho velikou radost. Avšak s touto radostí přibývalo i práce, neboť mezi bratřími ze Slezska nebylo těch, kteří by uměli psát česky. A tak to začalo. Od rána do večera žádosti, přihlášky majetku, žádosti o podporu pro přestárlé, invalidy, vdovy, pátrání po nezvěstných nebo těch, kteří byli ještě v zajetí v cizině.“* Právě přední zástupci evangelické církve v Nejdku se starali o příchodí reemigranty, ať šlo o kurzy českého jazyka, jež byly zajišťovány mj. Ústřední maticí školskou, či finančními dary nemocným, sirotkům a nemajetným. V letech 1950 a 1951 fungovala při farním sboru i ošetrovatelská stanice o jedné osobě, jež navštěvovala staré a nemocné členy sboru, ošetřovala je v nemoci a všestranně jim pomáhala.

Sociální výpomoc byla jednou z forem, jak zlepšit životní podmínky reemigrantů. Na opatření jejich nejnutnějších základních potřeb vydal ONV v Nejdku celkem 85 žadatelům jen za měsíc listopad 1947 sumu 62 550 Kčs (v tomto případě se jednalo zejména o reemigranty z Maďarska). Rovněž od Místního národního výboru v Nejdku a od Okresní úřadovny sociální pomoci v Nejdku obdrželi reemigranti peněžité příspěvky, dále pak šatstvo, prádlo a potraviny. Ve zprávě o zájezdu mezi exulanty, adresované synodní radě ČCE v Praze, se píše: *„Finanční poměry reemigrantů z Horního Slezska jsou v neutěšeném stavu. Polské úřady vypověděly exulanty z jejich usedlostí, aniž by jim povolily vzít s sebou šatstvo a většina z nich přišla do vlasti jen v jednom oblečení bez rezervního prádla.“*

Část obyvatelstva české národnosti v regionu hleděla na reemigranty s jistou nedůvěrou. Již v prvním čtvrtletí 1946 byla na schůzi staršovstva sboru ČCE v Nejdku řešena problematika přítomnosti reemigrantů, na něž se pohlíželo jako na „poloviční Němce“, což je možné vysvětlit potížemi s českým jazykem. Někteří reemigranti se zapojovali i do politického dění – např. v obcích Hradecká (tehdy Scheft) a Pozorka se stali členy místních správních komisí. Podle ústavního zákona č. 74/1946 Sb. bylo možné reemigrantům udělovat československé státní občanství.

Z hlediska bezpečnosti se reemigranti stali předmětem zájmu, neboť muži sloužili za druhé světové války v řadách německé armády či byli členy některých nacistických organizací. Proto byla v Horní Blatné v srpnu 1946 provedena zdravotní prohlídka 34 mužů, jež si kladla za cíl odhalit případné příslušníky SS, kteří by měli na levé paži tetování prokazující jejich působení u této jednotky. Tetování nebylo nakonec u nikoho zjištěno.

U reemigrantů se ve velké míře setkáváme s ilegálním přechodem státní hranice se Saskem. Nejčastějším důvodem byl návrat mužů ze zajetí, případně slučování rodin, dále pašování potravin z Československa do Německa, kde tou dobou žili příbuzní reemigrantů, nebo obstarání dokladů pro reemigraci. Ilegální přechody nepředstavovaly v prvních měsících po osvobození zásadní problém, avšak pokračovaly i v dalších letech 1946 a 1947, kdy nabývaly čím dál větších rozměrů; v červnu a září 1947 dosáhl jejich počet maximálních hodnot. Na tomto jevu se podíleli jednak odsunutí Němci, které na československou stranu vedly důvody majetkové, rodinné a především nedostatek potravin, tak rovněž reemigranti, kteří pobývali po určitou dobu v Německu a do Československa přecházeli ke svým příbuzným. V případě zadržení osob na hranicích a případně jejich uvěznění často na úradech intervenoval pro zmírnění trestu dotyčné osoby farář Jelínek. Ilegální přechod státní hranice byl způsoben také tím, že žádostem k reemigraci osob nebylo z různých důvodů

vyhověno, takže se dotyční odhodlali k překročení státní hranice ilegálně.

Reemigranti na Nejdecku rozhodně nestáli na okraji společnosti. Už jen jejich početnost svědčila o tom, že v dlouhodobém časovém horizontu budou výrazně ovlivňovat většinovou společnost. Nejzřetelněji se to projevilo v samotném Farním sboru ČCE v Nejdku, kde reemigranti z Horního Slezska představovali zhruba 95 % členské základny. V roce 1950 čítal sbor zahrnující rozsah někdejšího správního okresu Nejdek souhrnem 2500 členů. Ovšem přítomnost reemigrantů poznamenala život tohoto evangelického sboru i negativním způsobem, neboť reemigranti z Horního Slezska si do Československa přinesli i zkušenosti letničního hnutí, projevujícím se mj. citovým prožíváním křesťanské víry. Právě 50. léta 20. století byla v nejdeckém evangelickém sboru ve znamení odstředivých tendencí, jež vyvrcholily v roce 1956, kdy ze sboru odešlo více než 130 většinou neaktivnějších členů církve, kteří přešli k Jednotě československé v Nejdku.

Zajímavým jevem je též vystěhovalectví reemigrantů do Německé spolkové republiky v 60. letech 20. století. Zatímco v roce 1963 měl evangelický sbor ještě 1920 členů, po skončení vystěhovalcké vlny v roce 1969 v něm bylo hlášeno již jen 1047 členů. Největší podíl na tom měli reemigranti z Horního Slezska, u nichž odešlo za hranice nejméně 612 osob evidovaných farním sborem. Právě vystěhovalectví do tehdejšího Západního Německa bylo a dosud je v očích části veřejnosti vnímáno negativně. Na reemigranty z Horního Slezska se nahlíží jako na ty, kteří se zachovali čistě pragmaticky a rozhodli se pro příznivější hospodářskou situaci v Západním Německu.

Další problém, který je spojen s reemigranty, souvisí se sledováním církevního života a výuky náboženství na školách. Státní úřady měly od 50. let 20. století díky relativně silné religiozitě na Nejdecku, zejména reemigrantů z Horního Slezska, plné ruce práce, aby uváděly do praxe proticírkevní politiku. Krajský církevní tajemník v Karlových Varech si mimo jiné v roce 1953

stěžoval, že Československý svaz mládeže pracuje v Nejdku špatně a že nemůže nijak působit na evangelickou mládež, jež se naopak od něj ještě více „odtahuje“.

Tyto úřady se od 50. let 20. století neza-
bývaly pouze ČCE, nýbrž i státem neuznaný-
mi náboženskými společnostmi. V případě
Nejdecka šlo o svědky Jehovovy, k nimž se
přidávaly desítky někdejších členů evange-
lické církve, ponejvíce reemigrantů z Horní-
ho Slezska. Někteří reemigranti posílili
i Novoapoštolskou církev, jejíž činnost neby-
la v letech 1947–1956 povolena z důvodu
velkého zastoupení obyvatel německé ná-
rodnosti. I v pozdějším období bylo zjištěno,
že město Nejdeck je silně religiozní a že na
tom mají podíl i reemigranti z území bý-
valého „východního Pruska“, jež jsou zatí-
ženi „náboženským fanatismem“. Aktivita
svědků Jehovových, Novoapoštolské církve
a letničního hnutí byly v regionu natolik vý-
razné, že se staly dokonce předmětem zájmu
ústředních institucí – předsednictva vlády Čes-
koslovenské republiky, Ministerstva školství
a kultury a Ústředního výboru Komunistické
strany Československa.

Již krátce po druhé světové válce se setká-
váme s hodnocením a názory na reemigranty.
Tehdejší předseda ONV v Nejdku Josef
Šperlík pohlížel na reemigranty následovně:
*„Se vši odpovědností před veřejností pro-
hlašuji s uznáním i vděčností, že naši ree-
migranti své odhodlání vtělují kupodivu
rychle ve skutek a že dnes již představují
vrstvu českého národa, na niž pohlížíme s ne-
tajeným obdivem a hrdostí. Ve všech průmys-
lových závodech druží se jejich práce k nej-
lepšímu pracovním výkonům. Služí vzornou
pracovní morálkou. Patří mezi zemědělce
s nejlépe vyvinutým smyslem pro plnění do-
dávky. Reemigrant byl prvním Čechem, jenž
byl v roce 1946 veřejně vyznamenán v ná-
rodní soutěži ve výstavbě republiky na
Nejdecku. Vztah našeho obyvatelstva k ree-
migrantům se po počáteční nedůvěře stal
naprosto kladným.“* Reemigranti usídlení po
druhé světové válce v Československu přijali
nový domov různým způsobem. Prvotní nad-
šení bylo v některých případech vystřídáno

zklamáním z představ o životě v zemi svých
předků a danými a nenaplněnými sliby, jež
byly vysloveny politickými představiteli.
Přesto docházelo k postupné integraci ree-
migrantů do většinové společnosti, panovaly
však i nadále rozdíly zejména v kulturní a so-
ciální oblasti. Rodinné exulantské tradice
byly v komunistickém Československu po-
tlačovány a jediné, co vlastně přetrvalo
a většinu reemigrantů spojovalo, byla ná-
boženská víra.

Pavel Andrš

SETKÁNÍ VE TŘECH SEKERÁCH 2025

Letošní „trpístské“ setkání reemigrantů,
jejich potomků a přátel proběhlo ve Třech
Sekerách u Mariánských Lázní. Hlavním dů-
vodem této změny bylo 80. výročí skončení
2. světové války a zahájení prvních transpor-
tů do Čech. Prvními centry v západočeském
pohraničí, kam vracející se rodiny smě-
řovaly, byly Tři Sekery a Teplá u Toužimě,
kde se první rodiny usadily již v listopadu
1945. Proto nás bratři a sestry ze Seker po-
zvali k nim a s nadšením se ujali příprav.

Nejdříve proběhlo krátké ztišení na míst-
ním hřbitově u hrobu Viléma Jirmana, který
spoluorganizoval stěhování rodin a který byl
dlouho mravním vzorem a vedoucí osobností
sekerského společenství. Pietu doplnil bratr
Bistranin, bývalý předseda Exulantu, modlit-
bou a sestra Tomínová, současná předsed-
kyně spolku, květinou na jeho hrob. Přítom-
na byla i nejstarší žijící pamětnice, stoletá
sestra Cuchalová.

Další program probíhal ve sborovém do-
mě. Bratr farář Michal Šourek kázal na text ze
starozákonní knihy Nehemjáše proroka. Pou-
kázal a vyzdvihl, jak jsou dílo Páně a život
božího lidu neustále ohroženy ztrátou vrouc-
nosti a oddanosti. Nehemjáš stál u obrody Je-
ruzaléma, jeho chrámu a obnovil uctívání Hos-
podinova jména po návratu židů ze zajetí.
Následně se vrátil ke svým povinnostem
u královského dvora v Šúšanu. Když po něko-
lika letech opět navštívil Jeruzalém, byl zděšen
úpadkem, který tam našel. Chrámová boho-
služba ustala a chrám se proměnil ve skladiště.

Přesto se znovu pustil do obnovy života. Napomínal a povzbuzoval lid, aby se opět posvěcovali Hospodinu. Tolik stručně z kázání.

Pod taktovkou sestry Rut Nývltové zazněly oblíbené písně ze starého Coufalova zpěvníku, a jednu téměř již zapomenutou píseň: „Poutníčkové, kam kráčíte, v ruce hůl a proč ten spěch“ doplnila sestra kurátorka Jirmanová osobním svědectvím.

Shromáždění pozdravila nová předsedkyně spolku Exulant sestra Kateřina Tomínová. Ve svém pozdravu vyzdvihla pestrou činnost spolku a obracela naši pozornost ke Kristu. V prostorách sborového domu pak mohli všichni shlédnout fotografie z historie návratu a počátků místního společenství. Vše bylo doplněno štědrým občerstvením a prostoupené duchem laskavosti. V závěru setkání vyslovila jedna sestra z Teplé dotaz i pozvání, jestli by příští setkání mohli připravit u nich. Tak kdoví, kde se sejdeme příští rok? Velká vděčnost patří našemu Pánu, který nám to vše dobré daroval.

Pavel Knorek

DALŠÍ UDÁLOSTI ROKU 2025

VIKÝŘOVICE

Ve dnech 6.-7. června se konaly ve Vikýřovicích oslavy sta let od vzniku sboru Bratrské jednoty baptistů. Sbor založili potomci pobělohorských exulantů, kterým byl umožněn návrat do „země otců“ po první světové válce. Je to první „exulantský“ sbor vzniklý v Československu. Obsáhlý článek k této události jsme přinesli v minulém věstníku. Při oslavách pozdravila shromáždění předsedkyně Exulanta Mgr. Kateřina Tomínová. Jednu z přednášek měl Mgr. Jan Bistranin.

NEJDEK – NOVÉ HAMRY

11.října 2025 se v Nových Hamrech uskutečnilo setkání potomků českých exulantů, kteří se po druhé sv. válce usídlili v Nejdku a jeho okolí. Mottem byla tři slova – HISTORIE, PAMĚŤ a VDĚČNOST.

Setkáním provázeli Pavel Andrš a Georg Mundil, kteří za nás za všechny pozdravili na dálku do Německa pani Editu Štěříkovou, která v Nejdku prožila část svého života a již

vděčíme za mnohé informace o životě a osudech reemigrantů. Pavel Andrš mimo jiné zmínil, že reemigrantů bylo přes 200tisíc z různých zemí Evropy. Na Nejdecko přišlo nejvíce reemigrantů z Horního Slezska (Bedřichův a Petrův Hradec).

Úvodní slovo měla paní místostarostka města Nejdek Pavlína Schwarzová, která přítomné seznámila s projektem umístění pamětní desky k 80. výročí návratu potomků českých exulantů. Vyjádřila nadšení nad hojným počtem účastníků setkání.

Dalších slov se ujmula paní starostka obce Nové Hamry Eva Machková: „Velice si dodnes vážíme práce, kterou vykonali naši předci přišedší před 80 lety. Nejenže pomáhali osidlovat pohraničí po válce, ale také pomáhali s jeho obnovou. Domov není jen místo na mapě, každý zde máme své kořeny. Všichni zde přítomní máme spousty vzpomínek a příběhů spojených s naší obcí. Společně hledíme ve společnou budoucnost a vzájemnou spolupráci“.

Po slovech faráře farního sboru Českobratrské církve evangelické v Nejdku Radka Matušky následovaly osobní vzpomínky účastníků návratu, mimo jiné Güntera Otty Malleho. Poté již přišly na řadu odborné přednášky týkající se exulantských kolonií:

Bedřichův Hradec, Holger Hausmann

Petrovice, Hannelore Zanke

Husinec, Daniel Franzkowsky

Friedrichův Tábor, Carsten Iwan

Zelow, Tomáš Stodola (součástí prezentace bylo i seznámení s činností spolku Exulant).

Rodina Güntera Malleho zpřijemnila odpolední program hudbou a zpěvem.

Na závěr programu byl představen plánovaný pomník reemigrantů. Město Nejdek určilo prostranství, kde bude umístěn. Vše je již schváleno. Všichni se společně těšíme, že zde bude symbol obyvatel, kteří zde žili a žijí. Bylo vysloveno přání, aby se zde stále cítili jako doma. Pokud můžete přispět na plánovaný pomník finančním darem, zde je název číslo konta: Účet pro darování: Förderverein Petersgrätz e.V. BIC: GENO DEM1 MPW;

IBAN: DE61490601270304801801;

Text/Účel: Denkmal–Nejdek 2025

Všechny přednášky a příspěvky ze setkání v Nových Hamrech najdete zde (záložka DENKMAL NEJDEK): https://www.fv-petersgraetz.de/wp/?page_id=2902

Tomáš Stodola

SUCHDOL NAD ODROU

V sobotu 11.10. proběhla na evangelické faře vzpomínková akce, připomínající příchod prvních zelowských rodin do Suchdolu. Roku 1925 se v Suchdole usadily rodiny, jejichž předkové utekli v 18. století z českých zemí a usadili se posléze v polském městě Zelów. Jakmile to bylo po vzniku Československa možné, usilovali o návrat do vlasti.

Během akce zazněly tři přednášky na toto téma. Připravena byla rovněž výstava fotografií, rodokmenů a předmětů, které přijely ze Zelowa se svými majiteli - včetně stejného kaktusu. Setkání nabídlo příležitost poznat historii daných rodin, které dodnes v Suchdole žijí a prostor pro seznámení. Přítomen byl rovněž pamětník pan Kuc a četlo se i z pamětí, které přiblížily dramatické okamžiky cesty a následného usídlování v tehdy ryze německém Suchdole.

Vzpomínkovou akci zorganizoval spolek Moravian.

Jáchym Pantálek

LIBEREC

Baptistický sbor v Liberci si ve dnech 22. a 23. 11. 2025 připomínal 80 let od svého vzniku. Koncem roku 1945 jej založili re-emigranti ze Zelowa.

V sobotu odpoledne se v prostorách sboru otevřela výstava pro širokou veřejnost s názvem „Příběh sboru napříč roky“. Ke shlédnutí byla spousta fotografií, kronik a dalších zajímavých dokumentů včetně psaných kázání některých kazatelů, kteří tento sbor od roku 1945 vedli. Během odpoledne pak zazněla přednáška Jana Bistranina na téma „Od exulantů až k nám“ prokládaná písněmi vokální skupiny CREDO pod vedením Pavla Pospíšila.

V neděli při dopoledních bohoslužbách kázal tajemník BJB Jan Jackanič, Odpoledne nás oslovili přátelé z okolních sborů a místní ekumeny. Celými oslavami nás provázela text z Písma, který byl i na našich pozvánkách k tomuto výročí, a to verš z knihy Zjevení: „... Kdo žízní, ať přistoupí, kdo touží, ať zadarmo nabere vody života...“.

Miloš Matys

MALÝ PRŮVODCE VELKOU HISTORIÍ

Hanspaulka

Poslední měsíce bydlím u snachy a syna na Hanspaulce ve Fetrovské ulici, na které denně trénuji chůzi, po střetnutí s covidem. Je to trasa mezi školou, velmi pěknou funkcionalistickou stavbou, a barokním zámečkem ze začátku 18. století. Původně to byl selský dvůr, který to dotáhl v současnosti až na panské sídlo. Při tréninku mě pro jistotu doprovázejí dvě francouzské hole.

Celé toto okolí tvoří hlavní část Hanspaulky. U zámečku je školička pro nemluvnata i školka mateřská, cestou potkávám maminky, jak spěchají, v kočárku děcko i s nákupem. Také jeden tatínek tam chodí, podle suverénního chování to vypadá na muže v domácnosti. Z druhé strany potkávám děti ze základní školy, prvňáčky a prvňáky. Když jdou ze školy s učebním rancem na zádech, vypadají, jako šerpové v Nepálu, co nosí sportovcům jejich potřeby k překonání Everestu. Základní škola a tělocvičná jednota Sokol vydávají tříměsíčník Hanspaulka. Je to velmi zajímavý časopis, tam jsem se dozvěděl, jak vzniklo toto pojmenování.

Původně to byla obec, kde v roce 1696 převzal vinice a usedlost nový majitel Hans Paul Hippmann, proto Hanspaulka. Celé okolí tvořily vinice, dokonce i naše ulice Fetrovská se jmenuje po majiteli vinice Petru Fetrovi, komorníkovi při zemských deskách z druhé poloviny XVI. století. O vedlejší Kotlářce je zachována zpráva: „Kotlářka upravena na vinici roku 1622, její majitelkou se stala Marianna Dyrintová. Roku 1628 musela se synem Erazimem vystěhovati se do ciziny,

protože odmítla přestoupiti na katolickou víru. Za vpádu saských vojsk, navrátila se roku 1631 a ujala se opět hospodaření na vinici. V brzku však se musela zase vystěhovati. Po opětném jejím odchodu daroval probošt Šimon Brusius – vinici tu – svému úředníku Volfinsovi."

Připomnělo mi to historickou knihu od J. B. Čapka *Za jazyk přibitý*. Píše zde o písaři Staroměstské radnice, Mikuláši Divišovi z Doubravína, který byl prvním potrestaným při popravě 27 pánů. Nebyl popraven, jenom mu kat Mydlář přibil hrubým hřebem jazyk na šibenici. Dvě hodiny se musel dívat na utrpení svých přátel a představených, vědců, profesorů na Karlově universitě – výkvět osobností z českých zemí, nebyl mezi nimi ani jeden voják.

Na tribuně seděl jeden z organizátorů toho strašného divadla Heřman Černín, který nechal popraviti svého bratra Diviše Černína – jediného katolíka – a nejbližšího přítele Kryštofa Haranta z Polžic a Bezdržic, se kterým prožili nebezpečnou cestu do svaté země. Brzy po popravě se oženil s vdovou po popraveném příteli Harantovi.

V roce 1631, když Sasové bez boje obsadili Prahu, mohli se po deseti letech vrátit exulanti do vlasti. Do Prahy se vrátil i písař Mikuláš Diviš z Doubravína. Pomohl sundat hlavy popravených z mostecké věže, pojmenovat a pohřbít je v místě, kde je pomstychtiví Habsburci nenajdou. Některým z postižených se vrátil majetek. Po odchodu saského vojska se všechno vrátilo do doby pobělohorské. Symbol „za jazyk přibitý“ nám zůstává do dnešního dne.

Josef Mundil

ZÁVĚREM

Obsah tohoto čísla věstníku *Exulant* tvoří většinou zprávy z událostí v roce 2025. Bylo

jich hodně, neboť uplynulý rok přinesl oslavy 200. výročí posvěcení zelowského kostela, ale i kulaté výročí konce druhé světové války a s tím související reemigrace velké části potomků pobělohorských exulantů. To připomíná nově odhalená pamětní deska na Růžovém paloučku u Žacléře. Také setkání ve Třech Sekerách bylo věnováno vzpomínce na reemigraci ze Slezska a Polska v roce 1945. V Liberci se připomínalo založení baptistického sboru zelowskými reemigranty v témže roce.

V roce 2025 bylo také ve Vikýřovicích a v Suchdole nad Odrou vzpomenu stého výročí první reemigrace potomků exulantů do Československa po první světové válce.

Abychom písemně dokumentovali, co při vzpomínkových setkáních a oslavách zaznělo, otiskujeme z některých celé proslovy a kázání. K jiným se ještě v příštím čísle vrátíme.

Tento věstník neobsahuje pozvánky na akce roku 2026, jak tomu bývalo dříve. Všechny budou aktuálně oznamovány na webových stránkách našeho spolku: <http://exulant.evangelnet.cz>. Prosíme věnujte jim pozornost. Zejména věnujte pozornost letošnímu zájezdu.

Děkujeme Vám všem, kteří pamatujete na činnost spolku *Exulant* svými finančními příspěvky. Z vašich darů hradíme i náklady na vydávání a rozesílání věstníku. Číslo účtu spolku *Exulant* je **209898309, kód banky 0800**.

Podmínkou členství v našem spolku není osobní "příslušnost" k exilu, resp. k reemigraci. Do svých řad zveme všechny zájemce o dědictví české reformace. Přihlásit se můžete na našich webových stránkách exulant@evangelnet.cz nebo písemně na adresu spolku. Každá přihláška nás těší.

Jan Bistranin

Informační věstník zapsaného spolku EXULANT. Vydává EXULANT, zapsaný spolek. Vychází 2x ročně. Sídlo spolku i redakce: Jungmannova 22/9 (Husův dům), 110 00 Praha 1 – Nové Město, Česká republika. <http://exulant.evangelnet.cz>, registrace MK ev.č. E23692 ISSN 1801-514X